

Minja Paldanius, 1400764 & Taru Sjöberg, 1400789

Lasten ja ikäihmisten kohtaamisia

Sukupolvien välisen vuorovaikutuksen edistäminen

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaaliala

Opinnäytetyö

Kevät 2017

Tekijät Otsikko Sivumäärä Aika	Minja Paldanius, Taru Sjöberg Lasten ja ikäihmisten kohtaamisia – Sukupolvien välisen vuorovaikutuksen edistäminen 45 sivua + 3 liitettä Kevät 2017
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosiaalialan koulutusohjelma
Ohjaajat	Lehtori, Seija Mäenpää Yliopettaja, Arto Salonen
<p>Opinnäytetyön tarkoituksena on taidelähtöisen toiminnan avulla edistää ylisukupolvista vuorovaikutusta lasten ja ikäihmisten välillä. Tavoitteena oli myös saattaa alkuun erään pääkaupunkiseutulaisen päiväkodin ja sen lähialueen monipuolisen palvelukeskuksen päivätoiminnan välinen yhteistyö.</p> <p>Opinnäytetyömme on luonteeltaan monimuotoinen. Sen teoreettisessa osassa kuvaamme sukupolvitoiminnan ja etenkin ylisukupolvisen vuorovaikutuksen merkityksiä lapsen kasvun ja kehityksen sekä ikäihmisten hyvinvoinnin kannalta. Avaamme taidelähtöistä toimintaa ja sen hyötyjä lapsille ja ikäihmisille. Opinnäytetyömme toiminnallisessa osassa suunnittelimme ja ohjasimme viiden kerran tuokiokokonaisuuden, joka pohjautui käyttämiimme vuorovaikutuksen ja taidelähtöisen toiminnan teorioihin. Tuokiokokonaisuuden sisältö rakentui musiikin, kädentaitojen, muistelun ja kulttuuriperinteiden ympärille. Ohjaamaamme toimintaan osallistui seitsemän 5-vuotiasta lasta sekä kuusi 80–90 -vuotiasta ikäihmistä, joista kaikilla oli jonkinasteinen muistisairaus. Opinnäytetyössämme painottuu varhaiskasvatuksen näkökulma.</p> <p>Yhteiskunnan rakenteellisten ja sosiaalisten muutosten seurauksena sukupolvien välinen vuorovaikutus on vähentynyt viimeisten vuosikymmenten aikana. Muutokset ovat synnyttäneet yhteiskunnallisen tarpeen ylisukupolvisille kohtaamisille, toiminnalle ja dialogille. Sukupolvien välinen vuorovaikutus toimii niin kulttuurin ja perinteiden siirtymisen kuin myös kasvatuksellisen toiminnan näyttämönä. Sukupolvitoimintaan liittyvien tutkimustulosten ja hankkeiden mukaan lasten asenteet ikäihmisiä kohtaan ja heidän käsityksensä vanhuudesta ovat muuttuneet myönteisemmiksi. Tämän lisäksi sukupolvitoiminta tukee lapsen sosiaalista ja kognitiivista kehitystä. Ikäihmisten kohdalla toiminnan voidaan nähdä lisäävän elämän myönteisyyttä, ehkäisevän heidän kokemaa yksinäisyyttä sekä edistävän heidän kokonaisvaltaista hyvinvointiaan.</p> <p>Toimintamme aikana havaitsimme, että lasten ja ikäihmisten välinen vuorovaikutus lisääntyi tuokiokokonaisuuden edetessä. Koimme, että etenkin toiminnan sisällöllisellä laadulla oli oleellinen merkitys vuorovaikutuksen synnyn kannalta. Molemmille ikäryhmille mielekäs toiminta vaikutti positiivisesti vuorovaikutuksen laatuun ja määrään. Sekä lapset että ikäihmiset pitivät yhteistä toimintaa mielekkäänä, ja yhteistyökumppanimme näkivät toiminnan tärkeänä. He olivat myös halukkaita jatkamaan alkanutta yhteistyötä.</p>	
Avainsanat	sukupolvitoiminta, lapset, ikäihmiset, vuorovaikutus, taidelähtöinen toiminta

Authors Title Number of Pages Date	Minja Paldanius, Taru Sjöberg Intergenerational Encounters. Enhancing Interaction between Children and Elderly. 45 pages + 3 appendices April 2017
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructors	Seija Mäenpää, Senior Lecturer Arto Salonen, Principal Lecturer
<p>The purpose of this functional Bachelor's Thesis was to enhance interaction between young children and elderly by using art-based activities. Our aim was also to create collaboration between a day care centre and a service centre both located in the Helsinki metropolitan area.</p> <p>During the last decades, there have been changes in the social structure of the Finnish society. Changes such as aging of the baby boomers, urbanization and vast technological development have inflected family structures and relationships between generations. This societal change in the aging societies has brought out the need of intergenerational encounters that enable the dialogue and shared activities between people from different age groups. Studies of intergenerational interaction show that children's attitudes towards elderly and the way they find aging have changed positively and have become more diverse. Intergenerational interactions can also increase the spirit and the state of mind of elderly, bring more meaning into their lives and maintain a sense of competence. The results show that they can boost children's self-confidence, social and cognitive development.</p> <p>In the theoretical part of our thesis, we bring out information about interaction, intergenerational activity and art-based activities. The practical part of our thesis was conducted through five intergenerational encounters based on interactional art-based activities such as art, music, literature, reminiscing and Finnish traditions. The group consisted of seven children in the age of five and six elderly in the age of 80–90, suffering from dementia.</p> <p>We found that the interaction between the children and the elderly increased throughout the encounters. Especially the shared activity influenced positively to the quality and quantity of the interaction. The participants and our partners reported the encounters being pleasant, meaningful and beneficial to both age groups. Our partners were willing to continue the collaboration in the future.</p> <p>Our thesis and its results can be of use in the field of social work, early childhood education and in the upcoming intergenerational projects.</p>	
Keywords	intergenerational encounters, children, elderly, interaction, art-based activities

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Sukupolvitoiminta – Ylisukupolvista vuorovaikutusta	2
2.1	Sukupolvi ja sukupolvitoiminta	3
2.2	Vuorovaikutus yksilön hyvinvoinnin tukena	4
3	Taidelähtöinen toiminta	7
3.1	Taidelähtöinen toiminta lasten kanssa	9
3.1.1	Taidelähtöinen toiminta varhaiskasvatuksessa	9
3.1.2	Taidekasvatus lapsen kasvun ja kehityksen tukena	11
3.2	Taidelähtöinen toiminta ikääntyneen hyvinvoinnin tukena	11
4	Opinnäytetyön toimintaprosessi	13
4.1	Opinnäytetyön kehittämistehtävä	13
4.2	Yhteistyökumppanit	13
4.3	Tutustumiskerrat ja tuokiokokonaisuuden suunnittelu	14
5	Toimintatuokioiden toteutus	17
5.1	Musiikki yhdistää – ylisukupolvista kulttuuria	18
5.2	Lelujen maailma – nyt ja ennen	21
5.3	Perunapainantaa ja Liina-kerhon liinat	25
5.4	Ylisukupolvista taiteilua	27
5.5	Mukavaa yhdessäoloa	29
6	Työn arviointi ja johtopäätökset	32
6.1	Arviointi	32
6.1.1	Lasten antama palaute	32
6.1.2	Ikäihmisten antama palaute	33
6.1.3	Yhteistyökumppaneiden antama palaute	35
6.2	Johtopäätökset	36
7	Pohdinta	38
	Lähteet	43

Liitteet

Liite 1. Tiedote lasten vanhemmille

Liite 2. Tiedote ikäihmisille

Liite 3. Palautekysely työntekijöille

1 Johdanto

Suomessa on viimeisten vuosikymmenten aikana eletty yhteiskunnallisten muutosten aikaa. Rakenteelliset muutokset – kuten kaupungistuminen, aikuisväestön lisääntynyt työssäkäynti, yhteiskunnan ikärakenteen muutokset sekä huima tekninen kehitys – ovat vaikuttaneet myös perherakenteisiin sekä sukupolvien välisiin suhteisiin. (Ukkonen-Mikkola 2011: 11.) Aikaisemmin suurperheet saattoivat muodostua useasta sukupolvesta ja sukulaisesta, toisin kuin nykyään, kun perhe mielletään lasten ja vanhempien muodostamaksi ydinperheeksi. Muutokset ovat johtaneet siihen, että perheissä tapahtuva sukupolvien välinen luonnollinen vuorovaikutus on vähentynyt ja usein voi olla, että lapset eivät juurikaan kohtaa ikäihmisiä myöskään sukulaissuhteidensa ulkopuolella. (Ukkonen-Mikkola 2011: 32–33; Ruoppila – Kotilainen – Vasikkaniemi 1999: 343–346.)

Yhteiskunnan muutokset näkyvät myös siten, että yksilöt toimivat yhä useammin oman ikäryhmänsä kanssa, heille suunnattujen palveluiden, harrastusten sekä instituutioiden piirissä. Suuntaamalla palvelut ja instituutiot ikäryhmittäin, yhteiskunta eriyttää niitä toisistaan, kasvattaen samalla sukupolvien välistä kuilua ja menettäen näin voimavarojaan. (Saarenheimo ym. 2013: 70; Ukkonen-Mikkola 2011: 11, 28, 31.) Esimerkiksi ikääntyneen väestön tuottavuus ja hyödyllisyys tulisi nähdä monipuolisemmin. Ikäihmisillä on annettavanaan elämän tuomaa viisautta ja kokemusta sekä paljon yhteiskunnalle merkityksellistä tietoa. Tämä tulisi tiedostaa syvällisemmin, ja sen myötä hyödyn-tää ikäihmisten potentiaali yhteiskunnallisina toimijoina osallistamalla heidät yhteisöjen ja palvelujen rakentamiseen ja kehittämiseen. (Kurki 2007: 19–22.)

Yhteiskunnassa tapahtuvat kulttuuriset ja taloudelliset muutokset sekä muutos ikärakenteessa tuo uusia haasteita etenkin varhaiskasvatukseen ja vanhustyön työkentille (Ukkonen-Mikkola 2011: 12, 35). Ikääntyvässä yhteiskunnassa tarvitaan sukupolvien välistä dialogia ja yhteistä vuorovaikutuksellista toimintaa, joka on ensiarvoisen tärkeää sosiaalisen osallisuuden ja yhteenkuuluvuuden parantamiseksi (Saarenheimo ym. 2013: 39). Tähän tarpeeseen voidaan vastata sosiaalialan palveluissa sekä varhaiskasvatuksessa sukupolvitoiminnalla.

Sukupolvien välinen vuorovaikutus ja sitä edistävä toiminta ovat ilmiöinä yhteiskunnallisesti ajankohtaisia ja tärkeitä. Toimintaa on tutkittu ja toteutettu maailmalla erilaisten hankkeiden ja tutkimusten muodossa jo muutaman vuosikymmenen ajan. Suomessa sukupolvien välisen vuorovaikutuksen merkityksiä ja positiivisia vaikutuksia on nostettu esiin erilaisten sukupolvitoimintaa edistävien hankkeiden ja kampanjoiden myötä. Sukupolvia yhdistävä toiminta on muun muassa yksi Suomi 100-vuotta -juhlavuoden teemoista, jota Vanhustyön keskusliitto pyrkii toiminnallaan edistämään rohkaisten eri alojen toimijoita mukaan ikäpolvia yhdistävään toimintaan.

Opinnäytetyömme tavoitteena oli edistää lasten ja ikäihmisten välistä vuorovaikutusta taidelähtöistä toimintaa hyödyntämällä. Tarkoituksena oli myös saattaa alkuun erään pääkaupunkiseutulaisen päiväkodin ja sen lähialueen monipuolisen palvelukeskuksen päivätoiminnan välinen yhteistyö. Opinnäytetyömme on luonteeltaan monimuotoinen. Monimuotoisessa opinnäytetyössä tavoitteena on aiempien tutkimustulosten ja toiminnallisten hankkeiden pohjalta saadun tiedon soveltaminen uuden käytännöllisen tuotoksen tai toimintatavan toteutuksessa (Härkönen – Karhu – Konkka – Mikkola – Roivas 2011: 8). Työmme koostuu sukupolvien väliseen vuorovaikutukseen ja taidelähtöiseen toimintaan liittyvästä teoriasta, toiminnallisen osan suunnittelusta ja sen toteutuksen raportoinnista sekä työn arviointi- ja pohdintaosioista. Opinnäytetyömme toiminnallinen osa toteutettiin vuoden 2016 syksynä viiden toimintatuokion muodossa, jossa ohjasimme lapsia ja ikäihmisiä yhdistävää vuorovaikutuksellista toimintaa.

2 Sukupolvitoiminta – Ylisukupolvista vuorovaikutusta

Yhteiskunnallisten muutosten seurauksena sukupolvia yhdistävälle toiminnalle on selvästi tilausta. Tällaista sukupolvia yhdistävää toimintaa on erilaisissa yhteyksissä kutsuttu sukupolvitoiminnaksi, sukupolvityöksi tai ikäpolvitoiminnaksi. Eri sukupolvien välistä vuorovaikutusta edistävälle toiminnalle ei ole kuitenkaan vakiintunutta termiä. Päädyimme käyttämään työssämme sukupolvitoiminnan käsitettä, sillä se mielestämme kuvaa hyvin ohjaamaamme toimintaa, jossa tuodaan yhteen kaksi eri sukupolvea. Keskitymme opinnäytetyössämme kuvaamaan lasten ja ikäihmisten välistä sukupolvitoimintaa. Lisäksi avaamme toiminnan taustaa sekä merkityksellisyyttä niin kyseisten ikäryhmien kuin yhteiskunnan osalta.

2.1 Sukupolvi ja sukupolvitoiminta

Sukupolven käsitteelle on useita määritelmiä. Sillä voidaan selittää biologisia sukulaissuhteita tai sitä voidaan käyttää kuvaamaan sukupolvia yhteiskunnallisella tasolla. Biologisten sukulaissuhteiden näkökulmasta sukupolvet voidaan nähdä jatkuvana ketjuna, jossa elämä siirtyy sukupolvelta toiselle, vanhemmilta lapsille ja heiltä myöhemmin heidän lapsilleen. Näin suvun perinteet, tavat ja tottumukset kulkevat eteenpäin seuraavan sukupolven myötä. Perättäisten sukupolvien muodostamassa ketjussa jokaisella yksilöllä on oma roolinsa. (Korhonen 2006: 52–53.)

Sukupolvia voidaan jaotella iän ja elämänvaiheiden perusteella. On myös tärkeää huomioida, että sukupolvi ei määrity pelkästään saman ikäisyyden perusteella vaan merkityksellisten avainkokemusten myötä. Tietty ikäryhmä, joka on kokenut saman yhteiskunnallisen tapahtuman, ilmiön tai historiallisen elämäkokemuksen, muodostaa oman kokemuksellisen sukupolvensa. Tällaisista kokemuksellisista ja yhteiskunnallisista sukupolvista esimerkkinä ovat lama-ajan lapset tai sodankäynyt sukupolvi. (Korhonen 2006: 53; Ukkonen-Mikkola 2011: 16–17.) Yleisellä tasolla ja yksinkertaisimmillaan sukupolven käsitettä käytetään erottelemaan lapset, nuoret, aikuiset ja ikäihmiset omiin ryhmiinsä (Ukkonen-Mikkola 2011: 16–23).

Sukupolvitoiminta tai lasten ja ikäihmisten välinen vuorovaikutuksellinen toiminta ei sinällään ole uusi ilmiö. Lasten ja ikäihmisten välistä vuorovaikutusta selvittäviä tutkimuksia on raportoitu pääosin Yhdysvalloissa. Maailmalla tehtyjen tutkimusten tulokset ovat suurimmaksi osaksi myönteisiä. Tutkimustulokset osoittavat lasten asenteiden ikäihmisiä kohtaan muuttuneen myönteisemmiksi sekä lasten käsitysten vanhuudesta monipuolistuneen. Tuloksina on myös havaittu, että lasten kognitiiviset taidot ovat kehittyneet uudenlaisten kokemusten ja oppimistilanteiden kautta. Ikäihmisten kohdalla tuloksina on raportoitu kohentuneen mielialan ja sosiaalisen aktiivisuuden vaikuttaneen yksilöiden kokemaan elämän tyytyväisyyteen. (Ruoppila – Kotilainen – Vasikkaniemi 1999: 348–349, 368–369.)

Suomalaisia tutkimuksia aiheesta on hyvin niukasti. Suomessa on kuitenkin toteutettu useita lasten ja ikäihmisten väliseen vuorovaikutukseen liittyviä yhteistyöhankkeita. Sukupolvitoiminnan perusajatusta on sovellettu järjestöjen erilaisissa hankkeissa, lasten ja vanhusten yhteisissä palvelukeskuksissa sekä useissa sosiaalialan opinnäyte-

töissä. Valtakunnallisella tasolla toteutuneita hankkeita ovat muun muassa vuosina 2011–2013 Vanhustyön keskusliiton, Ikäinstituutin sekä useiden eri järjestöjen yhteistyönä toteutettu Elämäkulku ja ikäpolvet -hanke ja tämän myötä syntynyt Neljän polven treffit -kampanja. Hankkeen tavoitteina oli tarkastella ikäpolvikysymyksiä sekä tuoda yhteen eri ikäisiä ihmisiä yhteisen toiminnan kautta, ja näin edistää etenkin ikäihmisten hyvinvointia ja osallisuutta. (Elämäkulku ja ikäpolvet 2014.) Näiden lisäksi Mannerheimin lastensuojeluliitto on organisoinut vuosien ajan Kylämummi ja -vaari -toimintaa, jonka tarkoituksena on ollut hyvän lapsuuden, aktiivisen vanhuuden ja yhteisöllisyyden tukeminen vapaaehtoistyön voimin (Juurakko ym. 2007: 9). Vapaaehtois-toiminnalle perustui myös Mannerheimin lastensuojeluliiton ja Suomen Punaisen Ristin yhteistyöhanke Koko Suomi leikkii, vuosina 2013–2016, jonka tavoitteena oli tuoda kaiken ikäisiä yhteen leikkikerhojen avulla.

Hankkeiden lisäksi Suomessa on viime vuosikymmenten aikana perustettu lasten ja ikäihmisten yhteisiä palvelukeskuksia sekä nuoret ja ikäihmiset yhteen tuovia asumismuotoja. Yksinkertaisimmillaan sukupolvien välistä toimintaa on toteutettu päiväkotien ja palvelukeskuksien yhteistyönä vierailujen muodossa sekä päiväkodeissa vietettävänä isovanhempien päivinä. (Ukkonen-Mikkola 2011: 37.) Sukupolvia yhdistävillä hankkeilla ja palveluilla halutaan korostaa sukupolvien välisen myönteisen kanssakäymisen tärkeyttä sekä rohkaista ihmisiä tällaiseen toimintaan. (Saarenheimo ym. 2013: 9; Juurakko ym. 2007: 4,9.)

Opinnäytetyöllämme halusimme omalta osaltamme edistää sukupolvien välistä vuorovaikutusta ja toimintaa. Sukupolvitoimintaa ohjaamalla tarkoituksenamme oli tuoda monipuolisuutta, vaihtelevuutta sekä merkityksellistä, kasvatuksellista sisältöä sosiaalialan ja varhaiskasvatuksen palveluihin. Hyödynsimme omassa työssämme aiheesta aikaisemmin tehtyjä tutkimuksia ja projekteja.

2.2 Vuorovaikutus yksilön hyvinvoinnin tukena

Vuorovaikutus on yksinkertaisimmillaan ihmisten välistä sosiaalista toimintaa ja kommunikaatiota erilaisissa ympäristöissä. Se voidaan myös nähdä yhteisöissä tapahtuvan toiminnan perusedellytyksenä. (Kauppila 2005: 19; Ikonen 2006: 158.) Vuorovaikutus voidaan erotella sanattomaan ja sanalliseen viestintään. Sanaton vuorovaikutus kytkeytyy eleisiin, kasvon ilmeisiin ja kielenulkoiseen viestintään kuten kehon asentoihin.

Myös puheen sanaton oheisviestintä, kuten äänen painotus, korkeus ja äänteet ovat osa sanatonta vuorovaikutusta. Kielen mahdollistama sanallinen vuorovaikutus on oleellinen osa ihmisenä olemista ja inhimillistä toimintaa. (Vilén – Leppämäki – Ekström 2008: 20.)

Eri ikäisten tavassa olla vuorovaikutuksessa on eroavaisuuksia. Aikuisten kohdalla arjen vuorovaikutustilanteissa korostuu heidän hallitsema laaja sanavarasto ja valittujen sanojen merkitys. Aikuinen valitsee sanansa kohderyhmän mukaan. Pienet lapset omaavat kyvyn tehdä kokonaisvaltaisia havaintoja toisista ihmisistä. Lapsi hyödyntää kaikkia aistejaan havaintoja tehdessään. Lasten kohdalla vuorovaikutustilanteissa korostuu äänen, ilmeiden ja kehon asentojen havainnointi, sillä he eivät vielä ymmärrä sanojen erilaisia vivahteita ja merkityksiä. (Vilén – Leppämäki – Ekström 2008: 22.)

Vuorovaikutustaitojen oppiminen on osa lapsen sosiaalista kehitystä. Teoksessaan Antikainen, Rinne ja Koski avaavat Anthony Giddensin (1993) määrittelemää sosialisointiprosessia, jossa avuttomasta lapsesta tulee itsetietoinen, tietävä persoona, jolla on tarvittavat kyvyt toimia omassa yhteisössään ja kulttuurissaan. Heidän mukaansa Giddens korostaa etenkin yksilön kehitysprosessin vuorovaikutuksellisuutta ja vastavuoroisuutta. Heti syntymästään lähtien lapsi on aktiivisessa vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa, ja muovaa sitä kasvaessaan ja kehittyessään. (Antikainen – Rinne – Koski 2009: 36–37.) Vuorovaikutuksen ja sosiaalisen kehityksen myötä lapsi oppii sosiaalisia taitoja kuten muiden huomioon ottamista, jakamista, itsensä ilmaisua ja roolin ottoa. Samalla hänen persoonallisuutensa kehittyy. Ollessaan vuorovaikutuksessa vanhempiansa, lähimmäistensä sekä muiden ihmisten kanssa lapsi sisäistää rooleja, arvoja ja asenteita. Siirtyessään kotoa päivähoiton piiriin lapsi alkaa harjoittaa kotona opittuja sosiaalisia taitoja omassa vertaisryhmässään, ikätovereidensa kanssa. (Vilén ym. 2013: 156; Ikonen 2006: 149.) Ryhmässä lapsi pääsee harjoittelemaan arvokkaita kuuntelemisen ja keskustelemisen taitoja (Rusanen 2009: 54). Lasta ympäröivät sosiaaliset yhteisöt luovat puitteet lapsen kognitiiviselle, sosiaaliselle ja emotionaalille kasvulle ja kehitykselle (Ukkonen-Mikkola 2011: 122).

Lapsuus on yksilön kasvun, kehityksen ja yhteiskunnalliseen toimijuuteen kasvamisen aikaa (Alanen 2001: 164). Lasten kehityksen kannalta heidän on tarpeellista päästä kohtaamaan erilaisia, eri-ikäisiä ihmisiä ja muodostamaan monipuolisia ihmissuhteita. Näiden kautta lapset kiinnittyvät ympäröiviin yhteisöihin sekä harjoittelevat elämässä

tärkeitä yhteistyötaitoja. Tällaisilla kokemuksilla on oma merkityksensä lapsen perusturvallisuuden ja yhteisöön kuulumisen tunteiden muodostumisessa. Lapsuutta voidaan kuvailla vaiheena, jolloin yksilöllä on poikkeuksellisen tuore kosketus kulttuuriperintöön (Korhonen 2006: 53, 59).

Sukupolvien välisessä vuorovaikutuksessa ja toiminnassa mahdollistuu kulttuuriperinteiden sekä elämän tietojen ja taitojen välittyminen sukupolvelta toiselle. (Ruoppila – Kotilainen – Vasikkaniemi 1999: 345–346.) Lapsen ollessa vuorovaikutuksessa ikäihmisen kanssa hän saa kokemuksen, jonka kautta hänen ymmärryksensä erilaisista ihmisistä ja ihmissuhteista syvenee ja monipuolistuu. Tämän kaltaisen vuorovaikutuksen kautta lapselle mahdollistuu tilaisuus oppia ymmärtämään ja arvostamaan vanhuutta ja elämänkaarta kokonaisuudessaan. Tämän myötä syntyy uudenlaista arvostusta ja ymmärrystä sukupolvien välille. (Ruoppila – Kotilainen – Vasikkaniemi 1999: 345–346.)

Vuorovaikutuksellisella toiminnalla voidaan siis pyrkiä tukemaan yksilön kasvua, kehitystä sekä identiteetin muodostumista. Sillä voidaan edistää myös yksilöiden kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Vilén – Leppämäki – Ekström 2008: 22.) Ihmisellä on luontainen tarve olla vuorovaikutuksessa ja lähellä muita ihmisiä, niin sosiaalisesti kuin fyysisestikin (Nurmi ym. 2014: 299). Ikäihmisten kohdalla vuorovaikutus ja sosiaaliset suhteet ovat merkittäviä elämänlaadun kannalta.

Ikääntyneiden toimintakyky on nykypäivänä kokonaisvaltaisesti parempi verrattuna aikaisempiin sukupolviin, jonka seurauksena he ovat myös sosiaalisesti ja yhteiskunnallisesti aktiivisempia sekä kaipaavat uudenlaisia aktiviteetteja ja rooleja elämäänsä. (Ruoppila – Kotilainen – Vasikkaniemi 1999: 343-344.) Ikääntyminen sekä työelämästä eläkkeelle siirtyminen ovat identiteetin kannalta merkittäviä elämänvaiheita. Niiden myötä yksilön yhteiskunnallinen rooli ja arjen sisältö muuttuvat. Mikäli ikäihminen kokee osallistumismahdollisuutensa sosiaalisissa yhteisöissään vähäisiksi hän voi tuntea jäävänsä ulkopuolelle ja tämä voi johtaa yksinäisyyden tunteeseen. Yksilön omasta mielestään riittävät ja mielekkäät sosiaaliset suhteet ehkäisevät koettua yksinäisyyden tunnetta. Yksinäisyys voidaan nähdä kokonaisvaltaisesti elämänlaatua ja terveyttä heikentävänä tekijänä. (Nurmi ym. 2014: 299.)

Ikäihmisten kohdalla sukupolvien välinen vuorovaikutus voi vahvistaa heidän sosiaalisia verkostojaan sekä luoda kohtaamisen paikkoja, jotka mahdollistavat kiinnittymisen ympäröivään yhteisöön sekä rikastuttavat elämää. (Hakonen 2008: 141.) Sukupolvien välisessä vuorovaikutuksessa ikäihmiset pääsevät jakamaan elämäkokemustaan ja asiantuntijuuttaan. Näin heille mahdollistuu kokemus omasta arvokkuudestaan sukupolvien ketjussa ja kokemus oman elämänsä merkityksellisyydestä. (Hohenthal-Antin 2009: 102–103.) Kohdatessaan lapsia, ikäihmisellä saattaa nousta mieleen erilaisia muistoja omasta lapsuudestaan tai omista lapsistaan ja lapsenlapsistaan. Näillä muistoilla voi olla myönteisiä vaikutuksia ikäihmisen mielialaan, koettuun elämänlaatuun ja hyvinvointiin. Muistot ja sukupolvien välinen yhteinen toiminta tuovat ikäihmisen elämään vaihtelua ja etenkin emotionaalista sisältöä. (Ukkonen-Mikkola 2011: 141.)

Sukupolvien välisellä vuorovaikutuksella on siis monia merkityksellisiä tehtäviä. Se voidaan nähdä yksilön sosiaalista hyvinvointia edistävänä tekijänä. Sillä on tärkeä merkitys kulttuuriperinnön edelleen siirtymisessä. Kulttuurin, perinteiden ja tapojen siirtyminen sukupolvelta toiselle on ilmiönä universaali. Siinä perheellä on suuri rooli, mutta myös sosiaalisissa instituutioissa sekä vertaisryhmissä tapahtuva vuorovaikutus on merkittävä tekijä kulttuuriperinnön siirtymisen kannalta. (Ruoppila – Kotilainen – Vasikaniemi 1999: 345–346; Ukkonen-Mikkola 2011: 18.)

3 Taidelähtöinen toiminta

Kulttuuri ja taide ovat aina olleet merkittäviä yhteisöllisiä voimavaroja ja ne luovat pohjaa yhteiskunnan sivistykselle. Yhteiskunnallisesti taide voidaan nähdä hyvinvoinnin ja taloudellisen kasvun kannalta tärkeänä tekijänä. Etenkin yhteiskunnallisen murroksen ja taloudellisten muutosten aikakautena taiteen ja kulttuurin merkitys voimistuu, ja se näyttäytyy ihmisten ja yhteisöjen arjessa. (Ruokonen – Rusanen – Välimäki 2009: 5–6.) Osittain myös tämän seurauksena taide ja kulttuuri on nostettu suomalaisessa hyvinvointipoliittisessa keskustelussa sosiaalisen ja taloudellisen ulottuvuuden rinnalle hyvinvoinnin edistäjänä (Känkänen 2013: 74–75).

Empiiriset tutkimukset osoittavat, että taide ja kulttuuritoiminta voivat edistää yksilöiden terveyttä ja hyvinvointia. Taiteen ja kulttuurin synnyttämien elämysten ja kokemusten lisäksi, niiden voidaan nähdä lisäävän myös yksilön kokemaa sosiaalista yhteyttä ja

vuorovaikutusta ympäröivässä yhteisössä. Janhusen (1997) mukaan taide mahdollistaa yksilön sisäisen vuoropuhelun ja itsensä tutkimisen sekä erilaisten aistihavaintojen ja kokemusten tarkastelun (Känkänen 2013: 133 mukaan). Yksilöiden kohdalla taiteen merkitys painottuu etenkin henkisen kasvun edistäjänä. Taide ja taidelähtöinen toiminta voi vahvistaa yksilön itsetuntoa sekä toimia tukena yksilön minäkuvan rakentumisessa ja uudenlaisen elämänsisällön saavuttamisessa. Taidelähtöisen toiminnan kautta voi saavuttaa uudenlaisia tapoja olla yhteydessä ympäristönsä kanssa. Se voidaan nähdä myös eräänlaisena toiminnallisena väylänä kokemusten ja vuorovaikutuksen syventämiseen. (Känkänen 2013: 74–75, 134, 148; Liikanen 2004b: 63; Ruokonen – Rusanen – Välimäki 2009: 5–6.)

Taiteen eri muotoihin pohjautuvaa toimintaa voidaan kuvata taidelähtöisen toiminnan, taidelähtöisten menetelmien tai luovien menetelmien käsitteillä. Näillä tarkoitetaan yhteisöjen arjessa toteutettavaa tavoitteellista ja virikkeellistä ryhmä- tai yksilömuotoista toimintaa. Toiminnan sisältö rakentuu esimerkiksi musiikin, maalauksen, elokuvan, draaman, kirjallisuuden, runouden ja narratiivisuuden ympärille. (Känkänen – Rainio 2010: 7; Semi 2004: 122.) Taidelähtöinen toiminta perustuu samankaltaisille periaatteille kuin sosiokulttuurinen innostaminen. Näiden molempien käytäntöjä leimaa toiminnallisuus ja elämyksiin innostaminen sekä osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen pyrkiminen. (Känkänen 2013: 34.)

Käytämme opinnäytetyössämme taidelähtöisen toiminnan käsitettä kuvaamaan ohjaamamme virikkeellistä ryhmätoimintaa, jossa tavoitteenamme on ylisukupolvisen vuorovaikutuksen edistäminen taiteen eri muotoja hyödyntäen. Ohjaamamme toiminnan sisältö rakentuu kirjallisuuden, musiikin, maalauksen ja kädentaitojen ympärille. Taidelähtöinen toiminta sopii ylisukupolvisen työn pohjaksi, sillä sitä on helppo toteuttaa eri asiakas- ja ikäryhmien kanssa, ja sen luonteen voidaan nähdä tukevan toiminnan vuorovaikutuksellisuutta (Hohenthal-Antin 2006: 62).

Taidelähtöisellä toiminnalla pyritään vahvistamaan yksilön ilmaisutaitoja, niin, että yksilön sisäinen sekä muiden kanssa tapahtuva kommunikaatio paranee. Tavoitteena on, että tämän myötä yksilön kokemus omasta hyvinvoinnistaan lisääntyy. (Känkänen 2013: 33–34.) Yhteisöllisesti toteutetulla taidelähtöisellä toiminnalla pyritään ehkäisemään yksinäisyyttä yhdistämällä toisilleen tuntemattomia, erilaisia ja eri ikäisiä ihmisiä. Yhteisölliset kokemukset voivat synnyttää uudenlaista osallisuutta ja dialogisuutta.

(Känkänen 2013: 75–78.) Taiteen tekeminen ja sen tuottamat esteettiset kokemukset voivat olla yksilölle arkimielessä virkistäviä, lohduttavia, hoitavia tai jopa terapeuttisia. Toiminnan vaikutukset ovat kuitenkin välillisiä, sillä kyseessä ei ole varsinainen terapiamuoto. (Känkänen 2013: 33–34.) Kasvatustyössä taiteella ja taidelähtöisellä toiminnalla on pedagoginen, ihmisen kasvua ja kehitystä tukeva tehtävä ja tavoite.

Seuraavissa luvuissa käsittelemme lasten ja ikäihmisten kanssa toteutettavaa taidelähtöistä toimintaa sekä sen hyötyjä kyseisille ikäryhmille.

3.1 Taidelähtöinen toiminta lasten kanssa

3.1.1 Taidelähtöinen toiminta varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan pienten, alle kouluikäisten lasten kasvatusta. Varhaiskasvatuksella pyritään edistämään lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Yhteiskunnan tarjoama varhaiskasvatus on hoidon, kasvatuksen ja opetuksen muodostama kokonaisuus, jossa painottuu etenkin toiminnan pedagogisuus. Varhaiskasvatuksessa suunnitelmallisella ja tavoitteellisella vuorovaikutuksella ja yhteistoiminnalla tuetaan lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä sekä vuorovaikutustaitoja. (Stakes 2005: 11; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 20–21.) Jokaisen lapsen oikeus saada varhaiskasvatusta on määritetty laissa, Varhaiskasvatuslaki 19.1.1973/36.

Varhaiskasvatuspalveluiden järjestämää varhaiskasvatusta toteutetaan valtakunnallisten linjausten mukaisesti. Valtakunnallisen varhaiskasvatuksen sisällöllisen kehittämisen ja ohjauksen välineeksi on laadittu Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Vasu). Asiakirja on laadittu vuonna 2005 yhteistyössä Stakesin (nykyinen THL, Terveystieteiden tutkimuskeskus), sosiaali- ja terveysministeriön, opetusministeriön, Opetushallituksen, Suomen Kuntaliiton ja muiden asiantuntijatahojen kanssa. Vasu toimii varhaiskasvatuksen valtakunnallisen yhdenvertaisuuden edistäjänä sekä pohjana kuntien ja päivähoitoyksiköiden omille varhaiskasvatussuunnitelmille. (Stakes 2005: 7–8.) Varhaiskasvatuksen keskeisimpiä palveluita ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä erilaiset avoimet toiminnat, joiden järjestäjinä toimivat kunnat, yritykset, järjestöt sekä seurakunnat (Stakes 2005: 11; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 14).

Varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan lapselle ominaiset tavat toimia, joita ovat leikkiminen, liikkuminen, tutkimien sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen. Nämä ohjaavat varhaiskasvatuksen ammattilaisten tapaa toimia lasten kanssa, ja niiden kautta toteutuvat lapsen kokonaisvaltainen oppiminen, kielellinen kehitys sekä varhaiskasvatuksen sisällölliset orientaatiot. (Stakes 2005: 20.) Varhaiskasvatuksen toiminta rakentuu sisällöllisten orientaatioiden ympärille. Nämä orientaatiot ovat matemaattinen, luonnontieteellinen, historiallis-yhteiskunnallinen, esteettinen, eettinen sekä uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio. (Stakes 2007: 26.)

Opinnäytetyömme kannalta oleelliset edellä mainituista lapselle ominaisista tavoista toimia sekä varhaiskasvatuksen orientaatioista ovat taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen ja esteettinen orientaatio. Opinnäytetyömme perustuessa sukupolvien väliselle toiminnalle ja vuorovaikutukselle on tärkeää avata myös historiallis-yhteiskunnallista orientaatiota. Ohjaamassamme toiminnassa pyrimme lasten kohdalla toteuttamaan varhaiskasvatussuunnitelman mukaisia tavoitteita ja suunnittelimme toiminnan näitä hyödyntäen.

Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen tuovat lapsen esteettiseen maailmaan oppimisen iloa, taiteellisia kokemuksia, värejä, tuoksua, ääniä sekä tuntemuksia eri aistialueita yhdistäen. Taidelähtöisen toiminnan synnyttämät kokemukset virittävät lapsen toiminnallisuuden ja innostaa heitä yhdessä tekemiseen. Varhaiskasvatussuunnitelman mukaan taiteelliset peruskokemukset syntyvät kasvuympäristöissä, joissa arvostetaan kuvallista, musiikillista, tanssillista ja draamallista toimintaa sekä lasten kirjallisuutta ja kädentaitojen harjoittamista. Lapset nauttivat sekä yksilö- että ryhmämuotoisesta, taidelähtöisestä toiminnasta, itsensä ilmaisusta sekä omien taitojensa tarkastelusta. Tällaisella toiminnalla tuetaan lapsen yksilöllistä kehitystä sekä taitoja toimia ryhmän jäsenenä. (Stakes 2005: 23–24.)

Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen toteutuvat etenkin esteettiseen orientaatioon pohjautuvassa toiminnassa, joka perustuu havaitsemiseen, kuuntelemiseen, tuntemiseen, kuvitteluun, luomiseen sekä intuitiiviseen toimintaan. Orientaation ydintä on toiminnan elämyksellisyys, kokemuksellisuus ja tunteiden kohtaaminen, ilmaisu ja tunnistaminen. (Stakes 2005: 28.)

Historiallis-yhteiskunnallinen orientaatio toteutuu menneisyyttä tutkimalla ja sitä nykyhetkeen peilaamalla. Toiminnassa hyödynnetään erilaisia dokumentteja, kuvia ja lähiympäristön kohteita, joiden kautta lapsille muodostuu kuva aikaulottuvuudesta ja sen merkityksestä. Kuvaa menneisyydestä, nykyisyydestä ja niiden yhteydestä voidaan vahvistaa vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Tässä etenkin lasten vanhempien, isovanhempien sekä muiden ikäihmisten jakamalla tarinoilla ja kokemuksilla on tärkeä merkitys.

3.1.2 Taidekasvatus lapsen kasvun ja kehityksen tukena

Taidelähtöisellä toiminnalla edistetään lapsen yksilöllistä kehitystä sekä ryhmän jäsenyyttä. Lapsi pääsee toteuttamaan itseään kokeilemalla ja tutkimalla sekä kokee löytämisen riemua. Taidekasvatuksessa painottuu itse tekemisen ja oppimisen ilo eikä vain lopputulos. Taide erilaisine muotoineen mahdollistaa esteettisen maailman, jossa lapsi pääsee eri aistien avulla kokemaan tunteita, tuoksua, ääniä, värejä ja muotoja, ja muodostaa näin rikkaan kasvu- ja oppimisympäristön. (Karppinen 2009: 56–57; Stakes 2005: 23–24)

Taidekasvatuksella voidaan tukea ja edistää lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista kokonaisvaltaisesti. Kuvataidekasvatuksen tavoitteena on lapsen oman ajattelun ja identiteetin vahvistaminen sekä luovuuden ja esteettisen asennoitumisen herättäminen taiteen avulla. Taidekasvatuksen kautta lapselle mahdollistuu monipuolisten taitojen opettelu ja harjoittaminen. (Ruokonen – Rusanen – Välimäki 2009: 6; Rusanen 2009: 48.) Tavoitteena on, että lapsen fyysis-motoriset, kognitiiviset ja sosiaaliset taidot kehittyvät ja, että lapsi oppii kohtaamaan ja jäsentämään erilaisia tunteita (Rusanen 2009: 52). Yhteiskunnallisesti voidaan nähdä, että lapsi kasvaa yhteisönsä kulttuuriseksi osallistujaksi (Rusanen 2009: 48). Taiteellisen ilmaisun ja kokemuksen kautta lapsen omat arvot, asenteet ja näkemykset alkavat hahmottua ja näkyä. Tämä on osa ihmisenä ja ihmisyyteen kasvamisen prosessia. (Stakes 2007: 28.)

3.2 Taidelähtöinen toiminta ikääntyneen hyvinvoinnin tukena

Taiteen tuottamat kokemukset ja nautinnot voidaan nähdä yhtenä ihmisen perustarpeena, ja tämän kaltaisilla elämän merkityksellisyyttä lisäävillä elämyksillä nähdään

olevan suora yhteys hyvään terveyteen. (Hohenthal-Antin 2006: 14–15.) Myös hyvään vanhuuteen kuuluu mahdollisuus päästä kokemaan taide- ja kulttuurielämyksiä, riippumatta siitä asuuko ikäihminen kotona tai hoitolaitoksessa. Taide- ja kulttuuritoiminta ja -tapahtumat voivat merkitä osalle ikäihmisistä mahdollisuutta irrottautua arjesta ja toteuttaa itseään. (Liikanen 2004a: 12; Liikanen 2004b: 63.) Parhaimmillaan taidelähtöinen toiminta voi luoda mahdollisuuksia ikäihmisille olla osana ympäröivää yhteisöään ja vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta. Sen voidaan nähdä luovan siltoja eri sukupolvien ja ikäryhmien välille (Hohenthal-Antin 2006: 15, 48, 63). Taidelähtöisen toiminnan sosiaalinen luonne mahdollistaa uusien vuorovaikutussuhteiden solmimisen ja se voidaan siis nähdä merkittävänä tekijänä ikäihmisten yksinäisyyden ja syrjäytymisen ehkäisyssä (Hohenthal-Antin 2006: 63; Liikanen 2004a: 12).

Ikäihmisten ja varsinkin muistisairaiden kanssa toteutettavassa taidelähtöisessä toiminnassa luova muistelu on tärkeässä roolissa. Siinä yhteisen toiminnan tarkoituksena on herätellä ja tuoda esiin muistoja. Muistelu on ihmiselle luonnollinen tapa toimia. Sen avulla yksilö työstää identiteettiään vertaamalla ja suhteuttamalla kokemuksiaan omiin muistoihinsa ja aikaisemmin koettuun. (Hohenthal-Antin 2009: 23–24.) Muistelun tärkeys korostuu yksilön vanhetessa. Heikentynyt toimintakyky tai muistia heikentävä sairaus voi antaa muistelutyölle uudenlaisen ja tärkeän merkityksen (Hovila 2004: 43–44). Opinnäytetyömme toiminnallisessa osassa luova muistelu oli juuri näistä syistä suuressa roolissa, asiakasryhmän muodostuessa osaksi muistisairaista ikäihmisistä.

Taidelähtöisessä toiminnassa muistelu on tavoitteellista ja vuorovaikutuksellista, ja sen avulla ikäihminen voi saada yhteyden ympärillä oleviin ihmisiin. (Hohenthal-Antin 2009: 26.) Luova muistelu auttaa ikäihmistä ilmaisemaan omaa kulttuuria ja elämismaailmansa. Erilaisen luovan ja taidelähtöisen toiminnan kautta hän voi tuoda näitä näkyviksi ja kokea tulevansa arvostetuksi. (Hohenthal-Antin 2009: 25.) Luovan muistelutyön tavoitteena on taiteellisen toiminnan avulla luoda vuorovaikutuksellista, sosiaalista kanssakäymistä muiden ryhmäläisten kanssa. Yksilö pääsee jakamaan elämäkokemuksiaan sekä nauttimaan luovuudesta ja tekemisen ilosta. Taidelähtöisen toiminnan kautta ikäihminen voi saada onnistumisen kokemuksia sekä kokea arvostusta. (Hohenthal-Antin 2009: 26.)

4 Opinnäytetyön toimintaprosessi

Tässä luvussa määrittelemme opinnäytetyön kehittämistehtävän sekä kerromme työelämän yhteistyökumppaneistamme ja toiminnan suunnittelusta. Opinnäytetyömme toiminnallinen osuus toteutettiin vuoden 2016 loka–joulukuussa. Se muodostui kolmesta tutustumiskäynnistä sekä viidestä toimintatuokiosta. Ohjasimme toiminnan pääkaupunkiseudulla sijaitsevan päiväkodin 5-vuotiaille lapsille sekä sen lähialueen palvelukeskuksen päivätoiminnan noin 80–90 -vuotiaille asiakkaille.

4.1 Opinnäytetyön kehittämistehtävä

Monimuotoisen opinnäytetyömme kehittämistehtävänä oli taidelähtöistä toimintaa hyödyntämällä edistää ylisukupolvista vuorovaikutusta lasten ja ikäihmisten välillä. Työn tavoitteena oli myös saattaa alkuun erään pääkaupunkiseutulaisen päiväkodin ja sen lähialueen monipuolisen palvelukeskuksen päivätoiminnan välinen yhteistyö.

Pyrimme opinnäytetyömme kautta tuottamaan tietoa sukupolvitoiminnan merkityksestä ja hyödyistä niin yksilölle kuin yhteisöllekin. Tavoitteenamme oli, että suunnittelemaamme toimintaa sekä toiminnan pohjalta saatuja tuloksia voitaisiin hyödyntää tulevissa sukupolvitoiminnalle perustuvissa projekteissa sosiaalialan ja varhaiskasvatuksen työkentillä.

4.2 Yhteistyökumppanit

Työelämän yhteistyökumppaneinamme toimi eräs pääkaupunkiseutulainen päiväkotiki ja tämän lähialueella sijaitsevan monipuolisen palvelukeskuksen päivätoiminta. Oltuamme aikaisempiin opintoihimme liittyen yhteistyössä kyseisen päivätoiminnan kanssa, kysyimme heidän kiinnostustaan jatkaa yhteistyötä sukupolvitoimintaan perustuvan opinnäytetyömme osalta. Heidän kiinnostuttua opinnäytetyöstämme, toiseksi yhteistyökumppaniksemme valikoitui lähialueella sijaitseva päiväkotiki. Opinnäytetyömme toimintaan osallistuneiden anonymiteetin varmistamiseksi sekä yhteistyökumppaneidemme toiveesta emme mainitse yksiköiden nimiä.

Yhteistyöpäiväkotimme toimii varhaiskasvatusviraston alaisena. Yksikön toiminta perustuu sekä valtakunnalliseen että paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Kyseisen päiväkodin tilat ja 13 lapsiryhmää on jaettu kolmeen eri rakennukseen, 0–3 -vuotiaat ja 3–4 -vuotiaat lapset omissa rakennuksissaan sekä 5–7 -vuotiaat lapset lähikoulun tiloissa. Päiväkodin toteuttamaa varhaiskasvatusta ohjaa kolme kasvatuspäämäärää, joita ovat lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen, toiset ihmiset huomioon ottavien toimintatapojen vahvistaminen sekä lapsen omatoimisuuden ja itsestä huolehtimisen tukeminen. Pääsimme toiveemme mukaisesti toteuttamaan opinnäyteyömmä toiminnallisen osan päiväkodin 5-vuotiaiden lasten kanssa. Ryhmän lastentarhanopettaja ja lastenhoitaja valikoivat toimintaamme osallistuvan pienryhmän, johon kuului seitsemän lasta.

Toisena yhteistyökumppanimme toiminut päivätoiminta on suunnattu muistisairaille, kotona asuville noin 80–90 -vuotiaille ikäihmisille. Päivätoiminta on osa muistisairaankuntoutuksen toimintaa. Sen tavoitteena on tukea ikäihmisten jaksamista ja kotona asumista sekä ehkäistä ikäihmisten syrjäytymistä. Tavoitteena on myös omaisten hyvinvoinnin tukeminen mahdollistamalla heille vapaa-aikaa ja tarjoamalla heille vertaistukea omaishoitajille suunnattujen ryhmien muodossa. Asiakastyössä panostetaan kuntouttavaan, sosiaalista kanssakäymistä edistävään työtapaan asiakkaiden omia voimavaroja kunnioittaen ja arvostaen. Kuntouttavalla työotteella pyritään tukemaan ikäihmisen toimintakykyä, elämänhallintaa ja elämänlaatua (Eloranta – Punkanen 2008: 125). Keskeistä on mielekkäät ja merkitykselliset toiminnot sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen tukeminen. Yhteistyökumppanimme toimineen yksikön toimintaan osallistuu päivittäin noin 16 ikäihmistä. Heille tarjotaan päivän aikana erilaista viriketoimintaa, aamupala, lounas sekä päiväkahvit. Päivätoiminnan ohjaajat valitsivat kuusi toimintaamme halukasta ja sopivaa ikäihmistä.

4.3 Tutustumiskerrat ja tuokiokokonaisuuden suunnittelu

Saatuamme tutkimusluvut opinnäytetyöllemme sovimme tutustumiskäynnit sekä päiväkotiin että päivätoimintaan. Tarkoituksenamme oli tutustua lapsiin ja ikäihmisiin sekä tiedustella heidän toiveitaan ja odotuksiaan tuokiokokonaisuuden sisällöistä. Tämän lisäksi halusimme luoda sekä lapsille että ikäihmisille mielikuvan tulevasta toiminnasta. Tavoitteenamme oli tutustumiskäyntien avulla edistää suunnittelun asiakaslähtöisyyttä, ja näin muodostaa kaikille osallistujille mahdollisimman mielekäs tuokiokokonaisuus.

Sekä lasten että ikäihmisten esille tuomat toiveet tukivat ideaamme rakentaa tuokiokokonaisuus taidelähtöisen toiminnan ympärille. Suunnittelun lähtökohtina oli ikäryhmien erityispiirteet sekä toiminnan vuorovaikutuksellisuus, elämyksellisyys, kasvatuksellisuus ja kulttuurisuus. Koimme tärkeäksi toiminnan huolellisen suunnittelun lisäksi myös suunnitelman joustavuuden ja muokattavuuden. Tarkoituksenamme oli näin mahdollistaa tuokioiden aikana asiakkaiden tekemien aloitteiden huomioiminen sekä tarvittaessa sisällön muokkaaminen.

Ennen tutustumiskäyntejä annoimme lastentarhanopettajalle lasten vanhemmille jaettavat tiedotteet (Ks. Liite 1), joissa kerroimme opinnäytetyöstämme sekä pyysimme lupaa lapsen toimintaan osallistumiselle ja valokuvaukselle. Kävimme päiväkodissa kahdesti tapaamassa lapsia, jotta pääsimme tutustumaan toisiimme molemmin puolin. Tämä oli lasten osalta tärkeää myös turvallisuudentunteen syntymisen kannalta. Lapsiryhmän ohjaajat olivat käyttäneet lasten kanssa alkavasta toiminnasta nimeä Liina-kerho, jota päädyimme käyttämään koko tuokiokokonaisuuden ajan.

Suunnittelimme tutustumiskäynneille rakenteeltaan samanlaiset tuokiot, jotka muodostuivat alkulaulusta, toimintaosiesta sekä loppulaulusta. Ensimmäisen tutustumiskäynnin aikana teimme lasten kanssa yhteisen Tervetuloa Liina-kerhoon -kyltin sekä lauloimme lapsille tuttuja lastenlauluja. Kerroimme lapsille ryhmäämme osallistuvista ikäihmisistä ja kysyimme heiltä toiveita yhteisestä toiminnasta. Esille nousi etenkin maalaus, askartelu, laulaminen ja leikki. Toisella tutustumiskerralla teimme kettukortit, jotka lapset antoivat ensimmäisessä Liina-kerhossa ikäihmisille. Tämän lisäksi lauloimme ensimmäiseltä kerralta tuttuja lastenlauluja.

Päivätoiminnan tutustumiskäynnille suunnittelimme tuokion, jossa käytimme Ateneumin taidepakan kuvia tutustumisen ja keskustelun tukena. Annoimme ikäihmisille kirjalliset tiedotteet, joissa kerroimme opinnäytetyöstämme sekä pyysimme lupaa valokuvaukselle (Ks. Liite 2). Tuokion loppuksi kävimme keskustelua Liina-kerhon sisällöstä ja siihen osallistuvista lapsista. Yhteisessä keskustelussa korostimme vielä toiminnan vapaaehtoisuutta ja, että tarkoituksena oli, että he pääsisivät viettämään mukavaa aikaa yhdessä lasten kanssa.

Tuokiokokonaisuuden sisältöä suunnitellessamme pyrimme ottamaan huomioon lasten ja ikäihmisten esittämät toiveet sekä ikäryhmien erityispiirteet niin hyvin kuin mah-

dollista. Työmme teoreettisen viitekehyksen ja osallistujien toiveiden pohjalta tuokioiden sisällöiksi valikoitui musiikki, maalaus, kädentaidot, perinteet, lastenkirjallisuus, lelut ja leikki sekä muistelu, joiden ympärille pyrimme luomaan ehyen tuokiokokonaisuuden. Haimme ideoita tuokioiden toimintaosioihin ryhmätoimintaan liittyvästä kirjallisuudesta sekä aikaisemmin toteutetuista sukupolvitoiminnan projekteista. Suunnitelimme tuokioille selkeän rakenteen, joka säilyi lähes samanlaisena koko prosessin ajan. Se muodostui aloituksesta, toimintaosuudesta ja lopetuksesta. Ryhmätoimintaa suunnitellessa ja toteutettaessa, etenkin lasten kanssa, on tärkeä huomioida toimintakertojen yhtenäinen rakenne ja toistuvat elementit. Tämä tukee vapautuneen ilmapiirin ja turvallisuudentunteen syntymistä sekä auttavat osallistujia ennakoimaan tilanteita. (Ukkonen-Mikkola 2011: 99.) Jokainen toimintatuokio oli kestoaltaan 45 minuuttia. Tuokion kestossa otimme huomioon molemmat ikäryhmät, toimintatuokioihin liittyvät siirtymätilanteet sekä kummankin yhteistyökumppanin päivää rytmittävät aikataulut.

Aloituksena jokaisella kerralla toimi lapsiryhmälle entuudestaan tuttu nimilaulu, joka tuki ryhmän osallistujien tutustumista ja ryhmäytymistä. Jokaisen kerran alussa toivotimme myös osallistujat tervetulleiksi Liina-kerhoon, muistelimme ryhmässä edellistä tapaamiskertaamme sekä alustimme muutamalla sanalla alkavan tuokion sisältöä. Toimintaosuus aloitettiin aina tutustumiskorteilla, joiden sisältö heijasteli tuokion teemaa. Saimme idean tutustumiskortteihin Vanhustyön keskusliiton ylläpitämältä Vahvikeviriketoiminnan aineistopankki -verkkosivustolta. Hyödynsimme Kirsi Alastalon ja Susanna Pietiläisen (2015) suunnitteleman Mikä meitä yhdistää -korttisarjan perusideaa muokaten sitä omaan toimintaamme sopivaksi. Tutustumiskorttien tarkoituksena meidän toimintamme osalta oli löytää yhteisiä mielenkiinnonkohteita ja yhdistäviä kokemuksia kahta sukupolvea edustavien ryhmäläisten välillä, vuorovaikutusta edistäen. Tuokioiden lopetuksena toimi Nyt on leikit leikitty -loppulaulu. Dokumentoimme ohjaimme toimintaa ottamalla tuokioista valokuvia ja tekemällä muistiinpanoja jokaisen toimintatuokion jälkeen. Valokuvien oli tarkoitus tukea ja rikastuttaa työmme kirjallisia toimintatuokiokuvauksia. Tämän lisäksi lastentarhanopettaja hyödynsi kuvia lasten henkilökohtaisissa kasvunkansioissa sekä informaationa toiminnasta lasten vanhemmille.

Suunnitellessamme palautteen keräämisen tapaa, päädyimme vapaaseen palautekeskusteluun, joka toteutettiin jokaisen toimintatuokion jälkeen. Näin pystyimme hyödyntämään ryhmäläisten antamaa palautetta seuraavia toimintatuokioita ohjatessamme.

Lapsilta keräsimme palautteen itse ja ikäihmisiltä palautteen keräsi päivätoiminnan ohjaaja. Koimme, että näin ikäihmisillä on mahdollisuus antaa suurempaa palautetta, kun emme toiminnan ohjaajina olleet itse läsnä. Laadimme myös kirjallisen palautekyselyn (Ks. Liite 3) yhteistyökumppaneidemme edustajille. Käsittelemme palautteenkeruuta ja saamaamme palautetta laajemmin luvussa 6. Työn arviointi ja johtopäätökset.

5 Toimintatuokioiden toteutus

Tässä luvussa kuvaamme ohjaamiemme tuokioiden sisältöä sekä avaamme tarkemmin tuokioiden etenemistä. Toimintatuokiot ajoittuivat vuoden 2016 marras–joulukuulle, ja ne toteutuivat viitenä perättäisenä viikkona palvelukeskuksen tiloissa. Käytämme tekstissä aineistolainauksia, jotka ovat paikoittain ryhmäläisten esittämiä yksittäisiä suullisia kommentteja sekä paikoin lasten ja ikäihmisten välistä dialogia.



Kuvio 1. Liina -kerhon kyltti.

5.1 Musiikki yhdistää – ylisukupolvista kulttuuria

Ensimmäistä toimintatuokiota suunnitellessamme asetimme tavoitteiksi toisiimme tutustumisen, ryhmän jäsenten välisten vuorovaikutussuhteiden alkuun saattamisen sekä mukavan ja turvallisen ilmapiirin luomisen. Rakensimme tuokion sisällön musiikillisen toiminnan ympärille. Teemaksi valikoitui perinteiset lastenlaulut eri vuosikymmeniltä. Kokosimme Liina-kerhon omat lauluvihot ikäihmisten muistin tueksi, jotta heidän olisi helpompi osallistua toimintaan. Lauluvihkoihin keräsimme lasten toivomia lauluja, kuten Pienet kultakalat, Ihahaa ja Vaarilla on saari, sekä vanhempia, ikäihmisille tutumpia sanoituksia, kuten Oravan pesä, Piiri pieni pyörii ja Piippolan vaari.

Ohjasimme Liina-kerhon ensimmäisen toimintatuokion 3.11.2016. Odottaessamme ryhmätilassa ikäihmisten saapumista, lapset arvuuttelivat alkavan tuokion sisältöä sekä sanoittivat jännitystään ja innostustaan ikäihmisten tapaamisesta. Tullessaan ryhmätilaan ikäihmiset tervehtivät lapsia hymyillen. Ensimmäisessä tapaamisessa ryhmästä puuttui yksi lapsi sekä yksi ikäihminen. Ryhmän asetuttua paikoilleen osallistujat katselevat toisiaan tutkiskellen ja hymyillen. Olimme asettelleet tuolit piirin muotoon, niin, että ikäihmiset ja lapset istuivat omilla puoliskoillaan, toisiaan vastapäätä. Näin ilmapiiri oli avoimempi ja jokainen osallistuja näki toisensa.

Aloitimme tuokion esittelemällä itsemme sekä toivottamalla kaikki tervetulleiksi Liina-kerhoon. Kerroimme muutamalla lauseella ryhmämme tarkoituksesta ja alkavasta tuokiokokonaisuudesta. Muistutimme, että osallistuminen ryhmässä ohjattavaan toimintaan on vapaaehtoista ja, että jokainen saa olla mukana haluamallaan tavalla. Seuraavaksi näytimme koko ryhmälle lasten kanssa tehdyn Liina-kerhon kyltin. Lastentarhanopettaja kuvaili lapsiryhmää kertomalla mistä päiväkodista he tulevat ja minkä ikäisiä lapset ovat. Kerroimme vastavuoroisesti päivätoiminnan toiminnasta sekä asiakkaista. Samalla keskustelimme ikäihmisten apuvälineistä, joista suurin osa oli lapsille tuttuja.

Lapsi 1: Mä oon nähny tommosia keppejä.

Ikäihminen 1: Niin, ne kepit onkin vähän yleisempiä.

Seuraavaksi jaoimme ikäihmisille lasten askartelemat kettukortit. Jokainen lapsi antoi vuorollaan oman korttinsa lastentarhanopettajan avustamana, muutamia lapsista rohkenivat ojentamaan kortin itsenäisesti. Kävimme samalla läpi kaikkien ryhmäläisten

nimet. Ikäihmiset kiittivät lapsia ja kehuivat heidän askartelutaitojaan. Osa ikäihmisistä liikutui lasten eleestä. Tämän jälkeen siirryimme laulamaan nimilaulua ja jatkoimme tuokiota muutamalla tutustumiskortilla. Toteamuksina oli muun muassa "Keinun mielelläni keinutuolissa" sekä "Olen hyppinyt lätäkössä kumisaappaat jalassa". Tutustumiskorttien pohjalta syntyi keskustelua rohkeimpien lasten innostuessa kertomaan omista kokemuksistaan ja mielipiteistään. Lisäkysymyksillä kannustimme myös hiljaisempia ryhmäläisiä liittymään keskusteluun. Pyrimme näin tukemaan kaikkien ryhmäläisten osallistumista. Tämän lisäksi huomioimme ryhmäläisten tekemiä keskustelun aloitteita. Rohkaisimme ikäihmisiä muistelemaan heidän lapsuuttaan, ja jakamaan mieleen nousseita muistoja, mikäli se tuntui heistä hyvältä.



Kuvio 2. Lauluvihot, tutustumis- ja kettukortit.

Viimeinen tutustumiskortti johdatti meidät Pienet kultakalat -lauluun, jota olimme yhdessä lasten kanssa harjoitelleet. Seuraavaksi laulettava Oravan pesä-laulu oli ikäihmisille tuttu ja he kaikki lauloivat mukana. Laulu oli lapsille vieraampi ja tämän seurauksena he seurasivat hiljaisina ikäihmisten laulanta. Lapsia havainnoidessamme huomasimme heidän olevan levottomia, joka ilmeni tuolissa kiemurtelemisena sekä

ympärille vilkuiluna. Päätelimme tämän johtuvan tilanteen vieraudesta ja uutuudesta. Laulun loputtua keskustelu siirtyi tuutulauluihin ja iltasatuihin, erään lapsista kommentoidessa.

Toi on mun lempilaulu. Äiti laulaa tota. (Lapsi 1)

Tämän jälkeen oli vuorossa Piiri pieni pyörii -laululeikki. Laulu oli kaikille ryhmäläisille tuttu ja ikäihmiset lauloivat kuorossa esittäessämme piirileikin lasten kanssa. Lauloimme tuokion aikana vielä Ihahaa-, Piippolan vaari-, sekä Vaarilla on saari -laulut. Laulujen välissä keskustelimme kappaleista ja niiden sanoituksista. Tuokion loppuun lauloimme Nyt on leikit leikitty -loppulaulun, johon myös osa ikäihmisistä yhtyi, vaikka se ei ollut heille entuudestaan tuttu. Kiitimme lämpimästi osallistujia ensimmäisestä tuokiosta sekä kerroimme seuraavan kerran Lelut ja leikit -teemasta. Pyysimme lapsia tuomaan mukaansa seuraavaan tuokioon oman lelun. Lapset rupesivat pohtimaan ääneen, mikä lelun ottaisivat mukaan. Tuokion päätyttyä lastentarhanopettaja ja päivätoiminnan ohjaaja kertoivat toisilleen olevansa halukkaita jatkamaan yhteistyötä myös tuokiokokonaisuuden päätyttyä.

Lastentarhanopettaja: Kiitos että saimme tulla vierailemaan tänne.

Päivätoiminnan ohjaaja: Kiitos kun tulitte. Tämä oli mahtavaa! Olisi mukava jatkaa yhteistyötä jatkossa, kun ollaan niin lähekkäinkin tässä.

Lasten pukeutuessa he vilkuttivat hymyillen ikäihmisille, jotka vastasivat hyvästelyyn osan kiittäessä lapsia mukavasta kerrasta. Saattaessamme lapsia päiväkotiin kysyimme heidän mielipiteitään Liina-kerhon ensimmäisestä tuokiosta. Lapset kertoivat ajatuksiaan toiminnasta ja ikäihmisten tapaamisesta. Aiheen pohjalta nousi ajatuksia myös heidän omista isovanhemmistaan.

"Laulaminen oli kivointa." (Lapsi 5)

"Ne oli kivoja." (Lapsi 4 ikäihmisistä)

"Jännitti." (Lapsi 6)

"Mulla on kolme mummua. Mulla ei oo enää yhtään vaaria." (Lapsi 2)

"Mennään huomenna mummolaan näkemään omaa mummoa." (Lapsi 2)

Toimintatuokio eteni kokonaisuudessaan suunnitelmamme mukaisesti. Aloituksessa kului odottamaamme vähemmän aikaa, joka toisaalta jätti enemmän tilaa ryhmässä

käytävälle vapaalle keskustelulle. Tartuimme osallistujien tekemiin keskustelun aloitukseen, ja ohjaamalla keskustelua pyrimme edistämään lasten ja ikäihmisten välistä vuorovaikutusta. Alun jännittynyt ilmapiiri vapautui yhteislaulun myötä. Tuokion edetessä tunnelma muuttui rennommaksi ja avoimemmaksi. Sekä lapset että ikäihmiset yhtyivät heille tuttuihin lauluihin ja osallistuivat yhteiseen keskusteluun rohkeammin. Uudesta tilanteesta ja sen luomasta jännityksestä huolimatta, lapset tekivät niin sanattomia kuin sanallisiakin vuorovaikutuksellisia aloitteita. Ikäihmiset ottivat kontaktia lapsiin kehuen useaan otteeseen heidän taitojaan sekä esittämällä heille kysymyksiä ja vastaamalla heidän kommentteihinsa. Tuokion aikana osallistujista ja tunnelmasta tekemämme havainnot ja huomiot osoittivat, että tuokion sisällön kokonaisuus toimi hyvin ylisukupolvisen vuorovaikutuksen tukena. Tuokion sisältö loi onnistuneesti hyvän pohjan tuokiokokonaisuudelle ja ryhmän muotoutumiselle.

5.2 Lelujen maailma – nyt ja ennen

Liina-kerhon toisen toimintatuokion tavoitteiksi asetimme toiminnan ylisukupolvisen vuorovaikutuksellisuuden, toisiimme ja perinteisiin tutustumisen sekä muistelun. Tarkoituksenamme oli perinneaskartelun ja lasten lelujen avulla peilata nykyhetkeä menneeseen aikaan. Lelut ja leikit -teemalla halusimme herätellä ikäihmisten muistoja heidän lapsuudestaan ja tutustuttaa lapset perinteisiin luonnonantimista valmistettuihin leluihin rakentamalla käpylehmät. Teeman tueksi olimme tehneet kuvakortteja vanhojen lelujen kuvista, joissa oli keinuhevonen, kaarnalaiva, vanha nalle ja paperinukkeja. Olimme etsineet toiminnan sisältöön sopivat lorut, Juice Leskisen Laiska lehmä ja Immi Hellenin Liisan nukke. Varasimme toista tuokiota varten palvelukeskuksen tiloista Annin alkovi -nimisen tilan, joka on sisustettu vanhoilla tavaroilla ja esineillä. Tällä halusimme edistää tuokion elämyksellisyyttä. Olimme edellisellä kerralla pyytäneet lapsia ottamaan mukaansa tuokioon lempilelunsa, joista heidän oli tarkoitus kertoa muutamalla sanalla muulle ryhmälle. Toimme mukana myös omien vanhempiemme vanhoja leluja. Käytimme niitä tukena keskustellessamme eri aikakausien leluista ja niiden eroista.

Ohjasimme Liina-kerhon toisen toimintatuokion 10.11.2016. Tuokion alku viivästyti päivätoiminnan poikkeuksellisen aikataulun vuoksi. Odottaessamme ikäihmisiä, tutkimme lasten kanssa ryhmätilasta löytyviä vanhoja esineitä ja nimesimme niitä. Päätimme kokeilla, lisääkö uudenlainen istumajärjestys lasten ja ikäihmisten välistä vuorovaiku-

tusta. Ohjasimme lapset ja ikäihmiset istumaan joka toiselle tuolille pöydän ääreen, mahdollistaaksemme uusien kohtaamisten synnyn.

Aloitimme tuokion toivottamalla kaikki tervetulleiksi, sekä huomioimme ensimmäiseltä kerralta poissaolleet ryhmän jäsenet esittelemällä heidät muulle ryhmälle. Kertasimme yhdessä, mitä olimme viimeksi tehneet sekä keskustelimme tämän päivän Lelut ja leikitteemasta. Lasten kehonkielestä näki, että he olivat jännittyneempiä edelliseen tapamiseen verrattuna. Osa heistä istui tuolissaan käpertyneenä ja hiljaisena, ympärilleen katsellen. Tämän havaittuamme pyrimme rentouttamaan tunnelmaa osallistamalla lapsia kysymyksien avulla. Seuraavaksi lauloimme nimilaulun ryhmäläisten nimien keräämiseksi. Tällä kertaa laulu oli tutumpi koko ryhmälle, ja myös ikäihmiset lähtivät rohkeammin mukaan lauluun. Aloituksen jälkeen kävimme läpi tutustumiskorttien toteamuksia, jotka liittyivät perinneleikkeihin ja leluihin. Osa esille tulleista leikkikalusta ja leikeistä eivät olleet lapsille ennestään tuttuja, ja ne herättivät eniten keskustelua.



Kuvio 3. Vanhat lelut.

Luimme Laiska lehmä -lorun luodaksemme luontevan siirtymän seuraavaan aktiviteettiin. Olimme tehneet yhden käpylehmän malliksi, ja pyysimme ryhmäläisiä tekemään tälle Liina-lehmälle ystäviä. Yksi ikäihmisistä halusi osallistua käpylehmien tekoon, muiden seurattessa hänen ja lasten toimintaa. Havaitimme lasten rentoutuvan heidän päästyä aktiivisen toiminnan pariin. Tuokion alkuun verrattuna lapset osallistuivat reippaammin yhteiseen keskusteluun ja tekivät omia keskustelunaloitteita kertomalla omista leikkikokemuksistaan.



Kuvio 4. Käpylehmien tekoa.

Pyysimme ikäihmisiä jakamaan muistoja lapsuutensa leikeistä, ja muutama heistä kertoi omista lempileluistaan. Toiminnan aikana osa ikäihmisistä ja lapsista keskustelivat itsenäisesti keskenään. Aloitteet keskusteluun tulivat suurimmaksi osaksi ikäihmisten puolelta.

Ohjaaja 1: Millä pojat sitten pienenä leikkivät? Tais olla vähän erilaisia, kun nämä poikien lelut.

Ikäihminen 1: Minulla oli niitä tinasotilaita, se oli niin sotaisaa aikaa, kun oli lapsi.

Ikäihminen 3: Olihan niitä nukkeja, joilla oli posliiniset kasvot ja kädet.

Lapsi 3: Menikö ne helposti rikki?

Ikäihminen 3: Kyllähän ne säilyivät, kun niitä pidettiin hyvänä.

Kaikkien saatua käpylehmänsä valmiiksi, toinen meistä luki Liisan nukke -runon. Runo toimi siirtymänä lasten luesittelyihin, joissa jokainen sai vuorollaan kertoa mukanaan tuomastaan lelusta haluamallaan tavalla. Erään lapsen tuoma Frozen -elokuva-aiheinen lelu herätti erityistä kiinnostusta sekä lasten että ikäihmisten keskuudessa. Kerroimme ikäihmisille kyseisen elokuvan olevan hyvin suosittu, ja lastentarhanopettaja kertoi lasten osaavan laulaa elokuvan tunnuslaulun sekä suomeksi että englanniksi. Ikäihmiset pyysivät lapsia esittämään laulun heille. Sovimme, että tämä voitaisiin toteuttaa ensikerralla. Lasten kerronnan lomassa ikäihmiset ihmettelivät ääneen nykyajan leluja verraten niitä entisajan leluihin. Lasten eläytyminen omaan esittelyynsä herätti osassa ikäihmisistä ihastusta ja hilpeyttä. He hymyilivät ja naurahtelivat lasten kertomuksille ja kehuivat lasten rohkeutta ja iloisuutta.

Tän nimi Leonardo, tää syö pizzaa. (Lapsi 6)

Näitä voi rakennella, mulla on näitä kaks sataa. Tää taistelee pahiksia vastaan. (Lapsi 1)

On kyllä hurjia juttuja. (Ikäihminen 3)

Tuokion päätteeksi kerroimme, että ensi kerralla on luvassa maalausta ilman siveltimiä. Lopuksi lauloimme loppulaulun sekä kiitimme toisiamme mukavasta päivästä. Saattaessamme lapsia päiväkotiin kysyimme jälleen palautetta päivän tuokiosta. He mainitsivat pitäneensä etenkin käpylehmistä.

Toimintatuokion alettua aikataulusta myöhässä vaihdoimme sisällön järjestystä. Mukauduimme tilanteeseen jättämällä kuvakorttien läpikäymisen väliin. Ne toimivat kuitenkin rekvisiittana yhdessä vanhojen lelujen kanssa. Ensimmäiseen kertaan verrattuna lapset olivat selvästi jännittyneempiä. Tulkitsimme tämän mahdollisesti johtuvan uudesta istumajärjestyksestä ja vaihtuneesta ryhmätilasta. Lasten jännittyneisyyden vuoksi oli hyvä siirtää käpylehmien tekeminen tuokion alkuun, jotta he rentoutuisivat toiminnan avulla. Tunnelma vapautui yhteisen tekemisen myötä. Havaitimme, että tuokion alun jännittynyt ilmapiiri vaikutti sukupolvien keskinäiseen vuorovaikutukseen sitä vähentäen. Otimme tilanteessa ohjaajina enemmän roolia ylläpitämällä ja edistämällä yhteistä ja ryhmäläisten välistä keskustelua.

5.3 Perunapainantaa ja Liina-kerhon liinat

Liina-kerhon kolmannen toimintatuokion tavoitteiksi asetimme toiminnan ylisukupolvisen vuorovaikutuksellisuuden ja muistelun lisäksi uudenlaisten kädentaitojen ja maalaustekniikan opetteluun sekä elämyksellisyyden. Valitsimme tuokion aktiviteetiksi perunapainannon, sillä molempien ikäryhmien olisi helppo osallistua siihen. Koimme, että valmiiden leimasimien mahdollistama yksinkertainen maalaustekniikka madaltaisi kynnystä etenkin ikäihmisten osallistumiselle. Lapsille tämä olisi uusi ja hauska tapa harjoitella kädentaitoja. Ideana oli, että jokainen saa maalata itselleen muistoksi oman Liina-kerhon liinan. Suunnittelemamme toiminnan lisäksi halusimme sisällyttää tuokioon ikäihmisten toivoman Frozen -laulesityksen. Viime kerran jännittyneestä ilmapiiristä johtuen, päätimme kolmannessa tuokiossa palata alkuperäiseen istumajärjestykseen, jossa lapset ja ikäihmiset istuivat piirissä omilla puolillaan, toisiaan vastapäätä.

Ohjasimme Liina-kerhon kolmannen toimintatuokion 17.11.2016. Ennen tuokiota lapset kertoivat odottavansa Liina-kerhoa ja ikäihmisten tapaamista. Saavuimme lasten kanssa ryhmätilaan ennen ikäihmisiä ja ajanvietteeksi harjoittelimme lasten kanssa laskeamista eri esineitä hyödyntäen. Jatkoimme laskemista myös ikäihmisten asetuttua huoneeseen, jolloin lapset saivat vuorollaan laskea ääneen osallistujien lukumäärän.

Ennen nimilaulua muistelimme yhdessä edellistä tapaamistamme ja kerroimme ryhmälle tämän päivän ohjelmasta. Tutustumiskorttien teemana oli kädentaidot. Korttien jälkeen kysyimme ryhmäläisiltä, haluaisivatko he esittää toisilleen keksimiään kysymyksiä, mutta niitä ei tilanteessa noussut mieleen. Siirtymänä maalaukseen toimi Popsi popsi porkkanaa -laulu, jonka kaikki tunnustivat ja lauloivat mukana. Lapset ihastelivat tekemiämme perunaleimasimia ja niihin kaiverrettuja kuvioita yhdessä ikäihmisten kanssa. Näytimme ryhmäläisille malliksi tekemämme kangasliinan ja opastimme heitä leimasimien käytössä. Aluksi ikäihmiset epäröivät maalauksen aloittamista omia kädentaitojaan vähätellen. Rohkaisun myötä, he kuitenkin päättivät maalata itselleen oman liinan, itsenäisesti tai ohjaajan avustuksella. Maalattaessaan osa ikäihmisistä muisteli nuoruusaikojensa kuvataidetunteja.

Koulussa piirrettiin käsiä lyijykynällä, sain yhdeksikön. Ei ole tullut piirrettyä sen jälkeen.

(Ikäihminen 1)

Lapset maalasivat liinat kaksi lasta kerrallaan, muiden seuratessa heidän tekemistään. Tavoitteena oli harjaannuttaa lapsia odottamaan omaa vuoroaan sekä antamaan palautetta toisten toiminnasta ja tuotoksista. Ihastelimme yhdessä toisten tekemiä kuvioita ja heidän käyttämiään värejä. Ikäihmiset hämmästelivät kuinka taitavia ja osaavia lapset olivat nuoresta iästä huolimatta. Lapset kommentoivat vaikuttuneina myös ikäihmisten liinoja.

Vaaaaau! (Lapsi 1)

Toi on tosi hieno! – Ja kaunis! (Lapsi 2, Lapsi 3)



Kuvio 5. Perunapainantaa kangasliinoille.

Pyysimme lapsia maalaamaan poissaolijoille omat Liina-kerhon liinat, jotta kaikki ryhmäläiset saisivat sellaisen muistoksi. Perunapainannan jälkeen lapset lauloivat Frozen-elokuvan tunnuslaulun. Ikäihmiset seurasivat lasten eläytymistä ja laulantaa. Lauluesitys sai kovasti kehuja.

Hieno laulu ja pitkät vaikeat sanat! (Ikäihminen 4)

Nykyajan lapset osaa niin hyvin. (Ikäihminen 2)

Päätimme tuokion loppulauluun ja esitimme kiitokset koko ryhmälle. Kerroimme, että jatkaisimme kuvataiteen parissa myös ensikerralla.

Toimintatuokio eteni suunnitelman mukaisesti ja oli mielestämme kokonaisuutena onnistunut. Läpi tuokion tunnelma oli rento ja vapautuneempi toiseen kertaan verrattuna. Etenkin maalauksen aikana lasten ja ikäihmisten välinen vuorovaikutus oli runsasta. He keskustelivat toistensa kanssa aikaisempaa enemmän tehden puolin ja toisin itsenäisiä vuorovaikutuksellisia aloitteita toimintaan liittyvien kommenttien avulla. Havaitimme, että yhteinen tekeminen ja toiminnallisuus toimii tunnelman vapauttajana sekä vuorovaikutuksen edistäjänä.

5.4 Ylisukupolvista taiteilua

Neljännän toimintatuokion tavoitteena oli toiminnan ylisukupolvisen vuorovaikutuksellisuuden ja elämyksellisyyden lisäksi kädentaidot ja muistelu. Toiminnan sisällöksi valitsimme luovan maalauksen, joka tapahtuisi talvisen tarinan innoittamana. Tarkoituksena oli koota ryhmäläisten maalauksista yhteinen taideteos, Liina-kerhon Talvinen metsä. Valitsimme talviseen teemaan sopivan, Timothy Knapmanin ja Rebecca Harryn kirjoittaman tarinan, Metsän eläinten joulu. Kirjan tarina oli opetuksellinen, ja kertoi ystäväyydestä ja toisten auttamisen tärkeydestä. Elämyksellisyyttä tuokioon toi tarinan elävöittäminen kuvien avulla. Olimme maallaneet ison talvisen metsämaiseman, jota täydensimme tarinan edetessä sen hahmoilla.

Ohjasimme neljännän Liina-kerhon 24.11.2016. Tuokion aluksi kerroimme jatkavamme lasten toiveiden mukaisesti kädentaitojen ja maalauksen parissa. Nimilaulun jälkeen alustimme talvista teemaa tutustumiskorteilla. Kävimme niiden pohjalta keskustelua, jossa jokainen sai kertoa lempiasiansa talvessa. Lapset reagoivat oma-aloitteisesti ikäihmisten kertomuksiin peilaten niitä omiin kokemuksiinsa. Talvinen teema jatkui tarinan lukemisella. Tunnelma oli tarinan aikana rauhallinen. Lapset kuuntelivat tarinaa ja seurasivat kuvan täydentymistä. Ikäihmiset seurasivat lasten reaktioita hymyillen. Tarinan loputtua kerroimme ryhmälle, että tarkoituksena olisi täydentää talvista metsämaisemaa heidän maalaamallaan hahmoilla ja koristeilla. Jokainen sai taiteilla oman mielikuvituksensa pohjalta vapaasti mitä halusivat. Lopputuloksena olisi Liina-kerhon yhteinen taideteos. Laitoimme taustalle soimaan rauhallista tunnelmaa luovaa musiikkia. Osa lapsista maalasi keskittyneen näköisenä keksimiään hahmoja, kuten eläimiä ja

ihmisiä, osan kokeillessa erilaisia väriyhdistelmiä paperiarkilleen. Muutamat ikäihmisistä pysyivät meitä tai päivätoiminnan ohjaajaa auttamaan heitä toteuttamaan kuvailemansa maalauksen. Luovan maalauksen ohessa vapaalle keskustelulle jäi hyvin tilaa. Lapset ja ikäihmiset kommentoivat toistensa töitä.

Ikäihminen 3: Mikä sulla on siinä?

Lapsi 5: Kissa.

Ohjaaja 1: Teillä taisi olla kissa kotona, mikäs sen nimi oli?

Lapsi 5: Oiva. (nimi muutettu)

Ikäihminen 3: Meillä on ollut lapsuudessa aina kissa kotona.



Kuvio 6. Yhdessä maalaten.

Maalauksien valmistuttua muistutimme ryhmäläisiä, että seuraava kerta on Liina-kerhon viimeinen tuokio. Kysyimme olisiko ryhmäläisillä toiveita viimeisen kerran sisältöön liittyen. Lapset toivoivat, että saisivat esittää ikäihmisille Antti Tuiskun version Sata salamaa- kappaleesta. Keräsimme viimeistä kertaa varten vielä listan ryhmäläisten lempijoululauluista. Tuokion päätteeksi lauloimme loppulaulun. Matkalla päiväkotiin palautetta kysyessämme lapset esittivät uudestaan toiveensa Sata salamaa - lauluesityksestä.

Toimintatuokiolle suunnittelemamme sisältö sopi mielestämme hyvin ylisukupolvisen ryhmän toiminnaksi. Tuokion alussa luettu tarina loi rauhallisen tunnelman ja toimi hyvänä pohjana maalaukselle. Vapaa maalaus soveltui hyvin molempien ikäryhmien kanssa toteuttavaksi. Koimme, että yksilön mielikuvitukselle pohjautuva luova maalaus oli etenkin lapsille mielekäästä ja havaitsimme heidän keskittyvän omaan tekemiseensä. Keskustelua syntyi etenkin värien tutkimisesta ja eri väriyhdistelmistä, jotka olivat lapsista mielenkiintoisia. Tuokion sisältö tuki ylisukupolvisen vuorovaikutuksen syntyä. Havaitsimme tuokion aikana, että vuorovaikutus lasten ja ikäihmisten välillä oli selvästi rennompaa ja luontevampaa kuin ensimmäisillä kerroilla. Keskustelu eteni toiminnan lomassa itsenäisemmin kuin aikaisemmin, jonka seurauksena roolimme vuorovaikutuksen edistäjinä pieneni.

5.5 Mukavaa yhdessäoloa

Viidennen ja viimeisen toimintatuokion tavoitteiksi asetimme edellisten tuokioiden mukaisesti ylisukupolvisen vuorovaikutuksellisuuden, muistelun, perinteisiin tutustumisen sekä kädentaitojen harjaannuttamisen. Tuokiossa jatkui talvinen teema joulun odotuksen merkeissä. Halusimme luoda selkeän lopetuksen Liina-kerholle, jossa suunnitellun toiminnan lisäksi järjestimme pienimuotoisen loppujuhlan ryhmäläisille. Suunnittelimme tuokioon yhteisen taideteoksen esittelyn, kädentaitoja harjoittavan pahvisen joulupiparikoristelun, joululaulujen laulamisen, lasten Sata salamaa-lauluesityksen sekä lopetuksena toimivan yhteisen mehu- ja piparihetken. Tarkoituksena oli lopetuksen aikana jakaa ryhmäläisille Liina-kerhon liinat ja joulukortit, joihin olimme liimanneet kuvan yhteisestä taideteoksesta. Tavoitteena oli, että tuokio olisi vapaamuotoisempi ja, että ryhmäläiset saisivat nauttia toistensa seurasta ja yhdessä olost.

Ohjasimme Liina-kerhon viimeisen tuokion 1.12.2016. Tuokion aluksi muistutimme ryhmää, että tämä kerta oli Liina-kerhon viimeinen kerta. Muistelimme, mitä olimme yhdessä aikaisemmilla kerroilla tehneet ja lauloimme tutuksi tulleen nimilaulun. Kerroimme, että tänään koristelisimme joulukuun aloituksen kunniaksi pahvisia piparikoristeita. Ennen toiminnan aloitusta esittelimme Liina-kerhon yhteisen taideteoksen, jonka olimme koonneet ryhmäläisten maalauksista. Lapset tutkivat taideteosta ja etsivät siitä oman maalauksensa. Yksi lapsista, joka oli ollut kaksi kertaa poissa, oli tuokion alussa jännittynyt, ja tunnetila purkautui itkuna. Lastentarhanopettaja poistui hänen kanssaan

hetkeksi käytävään rauhoittumaan, meidän muiden jatkaessa tuokiota taideteoksesta keskustellen.



Kuvio 7. Liina-kerhon yhteinen taideteos, Talvinen metsä.

Jatkoimme jouluteemaa käymällä läpi tutustumiskortteja. Kävimme keskustelua ryhmäläisten kanssa jouluherkuista sekä perinteisistä talven aktiviteeteista. Lapset olivat levottomampia kuin aikaisemmillä kerroilla, tämä ilmeni korkeampana äänen käyttönä sekä riehakkaampana käytöksenä. Tämän seurauksena myös tuokion tunnelma muuttui hieman levottomaksi. Seuraavaksi jaoimme valmiiksi leikatut pahviset piparikortit, ja ryhmäläiset alkoivat koristella niitä kimalleliimoilla ja koristehileillä. Kaikki ikäihmiset osallistuivat aktiviteettiin, vaikka koristelu oli hienomotorisesti haastavaa. Kuten aikaisemmillä kerroilla autoimme osaa heistä toiminnan toteutuksessa.

Seuraavaksi oli vuorossa lasten toivoma Sata salamaa -esitys, jossa lapset lauloivat taustamusiikin tahdissa. Osa ikäihmisistä liikkui lasten eläytymisestä lauluun ja he seurasivat lapsia hymyillen. Levoton tunnelma jatkui myös lauluesityksen jälkeen. Sekä

ajankäytöllisistä syistä että lasten levottomuudesta johtuen päätimme tilanteessa jättää joululaulut välistä.

Juhlistaaksemme Liina-kerhon viimeistä tapaamista tarjosimme ryhmäläisille piparkakut ja lasilliset mehua. Ryhmäläisten nauttiessa niistä, jaoimme heille viimeistelemämme Liina-kerhon liinat sekä askartelemamme joulukortit. Tuokion päätteeksi kiitimme koko ryhmää osallistumisesta Liina-kerhoon sekä mukavista yhteisistä hetkistä. Päätimme viimeisen tuokion laulamalla loppulaulun. Saattaessamme lapsia päiväkotiin kysyimme heiltä palautetta viimeisestä tuokiosta sekä yleisesti Liina-kerhosta.



Kuvio 8. Jouluisia askartelua.

Viimeisessä toimintatuokiossa sovelsimme suunnitelmaamme aikataulullisista syistä sekä yhteistyökumppaneidemme järjestelyiden vuoksi. Ryhmäkoonpano muuttui, sillä joukkoomme liittyi kaksi täysin uutta ryhmäläistä, yksi lapsi ja yksi ikäihminen. Koimme, että tämä saattoi osaltaan vaikuttaa ryhmän ilmapiiriin ja aiheuttaa levottomuutta lapsissa. Suunnittelemaamme toimintaan meni enemmän aikaa kuin arvioimme, jonka vuoksi jouduimme jättämään joululaulut pois tuokiosta. Havainnoimme tuoki-

on tunnelmaa sekä lasten ja ikäihmisten välistä vuorovaikutusta. Koimme, että ryhmäläiset olivat toisilleen jo selvästi tutumpia, ja tämä ilmeni lasten ja ikäihmisten välisenä vapaana keskusteluna sekä lasten rentoutuneena käytöksensä.

6 Työn arviointi ja johtopäätökset

Arvioimme opinnäytetyömme toiminnallista osuutta ja toiminnan vaikuttavuutta lapsilta, ikäihmisiltä ja yhteistyökumppaneiltamme saamamme palautteen pohjalta. Tavoitteenamme oli palautteiden avulla saada tietoa ohjaamamme toiminnan mielekkyydestä, toimivuudesta ja toteutuneen vuorovaikutuksen laadusta sekä selvittää yhteistyökumppaneidemme näkemyksiä sukupolvitoiminnan merkityksestä.

6.1 Arviointi

Arvioimme opinnäytetyömme toiminnallisen osan toteutusta lapsilta, ikäihmisiltä sekä yhteistyökumppaneiltamme saadun palautteen pohjalta.

6.1.1 Lasten antama palaute

Lasten palautteen keräsimme jokaisen tuokion jälkeen saattaessamme heidät päiväkotiin. Palaute kerättiin vapaan keskustelun lomassa, ja kirjattiin ylös heti keskustelun jälkeen. Koimme, että palautekeskustelu oli hyvä käydä lasten kanssa heti tuokion päätyttyä, jotta tuokion sisältö olisi heillä tuoreessa muistissa. Päädyimme keräämään palautteen paluumatkalla päiväkotiin, sillä päiväkodin ruokailu alkoi heti toiminnan jälkeen.

Lasten antama palaute liittyi enimmäkseen tuokioiden toiminnallisiin osioihin sekä lasten omiin tunteisiin toimintaan liittyen. Keskusteluissa lapset toivat esille ajatuksiaan heille uusista asioista ja kokemuksista, kuten tekemistämme perinneaskarteluista, kädentaidoista sekä ikäihmisten kohtaamisista. Musiikki, lastenlaulut ja lasten omat lauluesitykset olivat lapsille mieluisia.

Laulaminen oli kivointa! (Lapsi 1)

Oli kiva tehdä käpylehmät, tein semmosen ensimmäistä kertaa. (Lapsi 2)

Kivointa oli sata salamaa ja perunapainanta. (Lapsi 7)

Kaikki oli hienoa, etenkin perunapainanta. (Lapsi 3)

Ensimmäisten kolmen kerran jälkeen useampi lapsi kertoi jännittäneensä tuokiota, mutta tämänkaltaisia kommentteja ei kahden viimeisen kerran jälkeen noussut esille. Lasten kokemasta jännityksestä huolimatta jo ensimmäisen kerran jälkeen he kertoivat pitävänsä ikäihmisiä mukavina. Lapsiryhmän aikuiset kertoivat lasten muistelleen yhdessä ikäihmisten nimiä päiväkodissa. He kertoivat myös tuokioita edeltäneistä lasten välisistä keskusteluista, joissa he sanoittivat innostustaan tulevasta Liina-kerhosta ja ”mummojen ja pappojen” tapaamisesta. Lasten antamasta palautteesta ilmeni, että Liina-kerho ja ohjattu toiminta oli lapsille mielekästä ja he osallistuivat siihen mielellään. Tuokiokokonaisuuden päätteeksi kysyimme lapsilta, olisiko heistä mukavaa, jos Liina-kerhon toiminta jatkuisi, johon melkein kaikki lapset vastasivat myöntävästi.

6.1.2 Ikäihmisten antama palaute

Ikäihmisiltä palautteen keräsi päivätoiminnan työntekijä. Olimme yhdessä hänen kanssaan tulleet siihen tulokseen, että palaute oli erittäin tärkeää kerätä heti toiminnan päätyttyä, sillä kyseessä oli ikäihmiset, joilla on jonkinasteinen muistisairaus. Tilanteessa mahdollistuisi myös mahdollisimman suora ja rehellinen palaute, kun emme itse toiminnan ohjaajina olisi läsnä. Päivätoiminnan ohjaaja kirjasi ikäihmisten antaman palautteen nimettömästi, jonka vuoksi emme käytä palauteosion kommentteissa ikäihmisiä yksilöiviä tunnisteita. Palauteosiossa käytetyt kommentit ovat ikäihmisten yksittäisiä suullisia kommentteja, jotka päivätoiminnan ohjaaja on kirjannut palautekeskustelujen aikana.

Ikäihmisten antama palaute ja kommentit olivat jaettavissa kolmeen teemaan, jotka olivat toiminnan sisältö, lasten kohtaaminen sekä ryhmän ohjaus. Palautteessa painotui toiminnan myötä heränneet positiiviset tunteet sekä osallistumisen ilo. Ikäihmiset eivät antaneet toiminnasta tai ohjauksesta negatiivista palautetta anonyymiteetistä huolimatta.

Piristävää! (Ikäihminen)
Kortit ilahduttivat jokaista todella paljon! (Ikäihminen)
Ilahduttavaa olla mukana. (Ikäihminen)
Maalaustekniikka oli uusi, mutta mukavaa. (Ikäihminen)
Uusi lapsuus minulle. (Ikäihminen)
Se on niinkuin meille tehty. (Ikäihminen Liina-kerhoa kuvaillen.)
Voi kun voisi vielä elää tuon ajan kun lapset ovat pieniä. (Ikäihminen)
Loppulaulu teki vaikutuksen! Hienoa laulua! (Ikäihminen lasten Frozen-laulusta.)
Meillä kaikilla oli niin mukavaa! (Ikäihminen)
Kaikki osallistuttiin! (Ikäihminen)

Lapsiin ja heidän kohtaamiseensa liittyen ikäihmiset kuvailivat ajatuksiaan nykypäivän lapsuudesta sekä kehuivat lasten taitoja, käytöstapoja ja rohkeutta.

Odotamme uudelleen kohtaamista. (Ikäihminen)
Ennen istuttiin sormi suussa, nykyisin tää on tätä varhaiskasvatusta. (Ikäihminen)
Aitoja ja tarmokkaita lapsia! (Ikäihminen)
Ajan henkeen sopivia, oma-aloitteisia ja mukavan isoja, jotta voi jutella jo kaiken näköistä heidän kanssaan. (Ikäihminen)
Nykylapset vilkkaampia kuin ennen. Olimme ujompia silloin ennen vanhaan. (Ikäihminen)
Ihan mukava nähdä lapsia kun harvoin näkee. Vilkkaita, mutta osaavat käyttäytyä. (Ikäihminen)
Yllätti lasten innostuneisuus ja osallistuminen. (Ikäihminen)
Me aikuiset olisimme tarvinnut opastusta ennen tänne tuloa, niin sivistyneitä lapsia. (Ikäihminen)
Ihanaa katsoa lasten touhuja! (Ikäihminen)

Ohjauksesta saamamme palaute koski käytännönjärjestelyitä, ohjaustyyliämme sekä ryhmänohjaustaitojamme.

Oliko tilanne harjoiteltu, kun se meni niin hyvin? (Ikäihminen)
Hyvin järjestetty tilaisuus. (Ikäihminen)
Ryhmänvetäjät reippaita, iloisia ja sopivasti ojensi lapsia käyttäytymään. (Ikäihminen)
Ohjaajat osaavat pienten kanssa touhuta. (Ikäihminen)
Yhteistyö oli joustavaa ja hyvää. (Ikäihminen)

Ikäihmisten palautteesta kävi ilmi, että ohjaamamme toiminta oli heille mielekästä ja toi heidän arkeensa mukavaa vaihtelua yhdessäolon myötä. Ikäihmiset kokivat sukupolvi-toiminnan tärkeäksi ja nauttivat lasten kohtaamisesta sekä yhdessä vietetystä ajasta.

6.1.3 Yhteistyökumppaneiden antama palaute

Laadimme palautekyselyn (Ks. Liite 3) toimintaamme osallistuneelle lastentarhanopettajalle ja päivätoiminnan ohjaajalle. Heidän lisäksi lomakkeen täytti myös lapsiryhmän lastenhoitaja. Olimme jakaneet kyselylomakkeen kolmeen eri teemaan, jotka olivat sukupolvitoiminta, Liina-kerhon toiminta sekä yhteistyö ja tulevaisuus. Palautekyselyn tarkoituksena oli tiedustella henkilökunnan näkemyksiä sukupolvitoiminnan merkityksestä, ohjaamastamme toiminnasta ja sen vaikuttavuudesta. Kävimme lomakkeen pohjalta lastentarhanopettajan ja päivätoiminnan ohjaajan kanssa palautekeskustelut, joissa kävimme syvällisemmin läpi lomakkeen teemoja.

Sukupolvitoimintaa arvioidessa kaikki vastaajat kokivat lasten ja ikäihmisten välisen sukupolvitoiminnan tärkeäksi. Etenkin lasten kohdalla tämänkaltaiset kohtaamiset ovat tärkeitä oppimisen paikkoja, jossa lapset saavat kokemuksen ikäihmisten kanssa toimimisesta ja tottuvat kohtaamaan heidät luontevasti. Esille tuotiin myös, että lapsilla ei välttämättä ole omassa lähipiirissä vanhoja ihmisiä, isovanhemmat voivat olla suhteellisen nuoria tai asua kaukana. Ikäihmisten kannalta sukupolvitoiminta nähtiin erityisesti ilon tuottajana arjessa ja väylänä oman lapsuuden muisteluun. Ylisukupolvisen toiminnan lomassa ikäihmiset, joiden omat jälkeläiset ovat jo aikuisia, saavat kosketuksen tämän ajan lapsiin ja lapsuuteen. Vastaajat toivat esille myös lasten vanhempien sekä ikäihmisten omaisten antaneen positiivista palautetta ja kokeneen läheisensä osallistumisen sukupolvitoimintaan tärkeänä.

Työelämän yhteistyökumppaneidemme mukaan ohjaamamme Liina-kerhon toteutus onnistui erittäin hyvin. Toiminnan suunnittelu ja valmistelut olivat vastaajien mielestä huolellisesti toteutettu. Tuokioiden sisältö oli sukupolvia yhdistävää ja sopi molemmille ikäryhmille, kaikkia tasapuolisesti osallistaen. Toiminnallisuus koettiin hyvin tärkeänä ja sen nähtiin toimivan ”jäänrikköjana”. Tämän lisäksi vastauksissa nousi esiin tilan sekä istumajärjestyksen merkitys.

Saimme yhteistyökumppaneiltamme positiivista palautetta myös yhteistyömme laadusta. He olivat hyvin tyytyväisiä siihen, miten aktiivisesti olimme heihin yhteydessä ja miten olimme ottaneet huomioon heidän aikataululliset tekijät sekä ikäryhmien erityistarpeet. Olimme molempiin yksiköihin yhteydessä useaan otteeseen ennen tuokiokokou-

naisuuden alkua sekä sen päätyttyä. Etenkin päiväkodin henkilökunta arvosti sitä, että haimme lapset päiväkodilta ja saatoimme heidät takaisin.

Toimintaan osallistuneiden vastaajien mukaan tuokioiden ilmapiiri oli turvallinen, ja ryhmän sisäinen vuorovaikutus lisääntyi ja vapautui toiminnan edetessä. Toiminnan edetessä ja vuorovaikutuksen lisääntyessä, osallistujat ottivat rohkeammin katsekontaktia toisiinsa sekä kommentoivat toistensa kertomuksia ja toimintaa. Etenkin arempien ryhmäläisten kohdalla muutos oli huomattavampi. Yksi vastaajista toi esille, että näiden viiden tuokion aikana alkunsa saanut ryhmän sisäinen vuorovaikutus olisi varmasti lisääntynyt ja muuttanut muotoaan entistä tuttavallisemmaksi ja rennommaksi toiminnan jatkuessa.

Vastaajien näkemys päiväkodin ja päivätoiminnan yhteistyön tulevaisuudesta oli yhtenäinen. Kaikki olivat halukkaita jatkamaan yhteistyötä. Nykyiset henkilökuntaresurssit ja yksiköiden aikataulut huomioon ottaen, vastaajat kokivat harvakseltaan sovitut vierailut parhaaksi tavaksi jatkaa yhteistyötä. Yhteistyöltä toivottiin toimintaan sitoutumista sekä sen yhteistä suunnittelua. Liina-kerho nähtiin hyvänä ja tärkeänä alkusysäyksenä yksiköiden väliselle yhteistyölle.

6.2 Johtopäätökset

Opinnäytetyömme kehittämistehtävänä oli edistää lasten ja ikäihmisten välistä ylisukupolvista vuorovaikutusta taidelähtöistä toimintaa hyödyntäen sekä muodostaa yhteistyölinkki pääkaupunkiseutulaisen päiväkodin ja sen lähiympäristössä sijaitsevan ikäihmisten päivätoiminnan välille. Tavoitteenamme oli tuottaa työelämälle hyödyllistä tietoa sukupolvitoiminnasta, sen merkityksestä ja järjestämisestä. Asiakkailta ja yhteistyökumppaneilta saamastamme palautteesta voi tulkita opinnäytetyömme vastaavan asettamaamme kehittämistehtävään. Ohjaamamme sukupolvitoiminta koettiin tärkeänä ja ikäryhmiä yhdistävänä. Vuorovaikutus lasten ja ikäihmisten välillä lisääntyi toiminnan edetessä. Tavoitteenamme ollut ylisukupolvisen vuorovaikutuksen edistäminen toteutui kyseisen ryhmän kohdalla.

Pyrimme edistämään tuokioiden vuorovaikutuksellisuutta lasten ja ikäihmisten välisissä kohtaamisissa yhteisen keskustelun ja toiminnan avulla. Kiinnitimme huomiota myös tilajärjestelyihin, kuten ryhmätilan valintaan ja istumajärjestykseen, joilla on myös suuri

merkitys vuorovaikutustilanteiden syntymisessä ja niiden laadussa. Kokeilimme toisessa toimintatuokiossa uudenlaista istumajärjestystä, jossa ikäihmiset ja lapset istuivat toistensa vieressä. Tavoitteenamme oli tällä lisätä ylisukupolvisia vuorovaikutustilanteita, mutta ryhmätilanteen uutuus ja sen luoma jännitys vaikutti vuorovaikutuksen laatuun sekä vähensi lasten tekemien keskustelun aloitteiden määrää. Tämänkaltaisen istumajärjestys olisi mahdollisesti palvellut tarkoitustaan paremmin toiminnan jatkuessa pidempään ja ryhmäläisten ollessa toisilleen tutumpia. Huomasimme kuitenkin, että lapset, joilla on läheiset suhteet omiin isovanhempiinsa, olivat tällaisissa tilanteissa muita lapsia vapautuneempia ja rohkeampia ollessaan vuorovaikutuksessa ikäihmisten kanssa. Tämä oli havaittavissa koko tuokiokokonaisuuden ajan. Osalle lapsista ikäihmisten kohtaaminen ei ollut niin luontevaa, heidän suhtautuessa ryhmätilanteisiin jännittäen ja varovaisesti. Toimimme ryhmänohjaajina lasten ja ikäihmisten välisen vuorovaikutuksen välittäjinä, tukien vastavuoroista keskustelua sitä edistävin kysymyksin.

Koimme vuorovaikutuksen laadun ja määrän liittyvän oleellisesti toteutettavaan toimintaan. Toimintatuokioiden aloituksena käytettyjen tutustumiskorttien aikana ryhmän välinen vuorovaikutus ja keskustelu olivat lähinnä ohjaajavetoista, vaikkakin ikäihmiset kommentoivat lasten kertomuksia kortteihin liittyen. Vuorovaikutustilanne vapautui aina toimintaosuuden alkaessa, jonka seurauksena lapset ja ikäihmiset kävivät enemmän omia pieniä keskusteluja yhteisen toiminnan lomassa. Tämä tuli esille myös Ukkonen-Mikkolan (2011) väitöskirjassa, jossa hän avaa Heyman ja Gutheilin ajatuksia toiminnan sisällön merkityksestä vuorovaikutuksen määrässä ja laadussa. Ukkonen-Mikkola tiivistää heidän näkemyksensä niin, että lasten ja ikäihmisten väliset suhteet rakentuvat parhaiten molemmille ikäryhmille mielekkään toiminnan kautta. (Ukkonen-Mikkola 2011: 127.)

Lasten ja ikäihmisten välillä oli havaittavissa paljon sekä sanatonta että sanallista vuorovaikutusta. Sanallinen vuorovaikutus heidän välillään ilmeni lyhyiden keskusteluiden muodossa, joiden sisältö nousi useimmiten tuokion teemasta. Pienten keskusteluiden lisäksi sanallinen vuorovaikutus painottui ikäihmisten kehuessa ryhmän lapsia ja heidän taitojaan. Myös lapset ihastelivat ääneen ryhmässä tehtyjä töitä ja sanoittivat innostustaan. Etenkin ikäihmisten sanallisessa vuorovaikutuksessa oli havaittavissa huumoria. He vitsailivat hyväntuulisesti omasta toiminnastaan. Ryhmän sisällä esiintynyt huumori toimi tunnelman vapauttajana ja laukaisi jännitystä etenkin tuokioiden alussa. Tämän lisäksi huumori voi toimia myös yhdistävänä tekijänä ryhmän osapuol-

ten välillä (Ukkonen-Mikkola 2011: 126). Sanallinen vuorovaikutus lisääntyi tuokion edetessä, varsinkin lapset olivat puheliaampia ja rohkeampia tuokioiden lopussa.

Sanattoman vuorovaikutuksen muodoista merkittävimpiä olivat lasten ja ikäihmisten väliset katseet ja ilmeet. Etenkin ensimmäisten tuokioiden aikana lasten sanaton vuorovaikutus oli jännittyneenä ja havainnoivaa, heidän tarkkaillessa ikäihmisiä ja heidän toimintaansa. Toimintatuokioiden aikana ikäihmiset vastasivat lasten katseisiin hymyillen ja nyökkäillen. Lasten esiintyessä ikäihmisille, osa näistä liikutui. Viimeisellä kerralla yksi lapsista silitti erään ikäihmisen kämmenselkää heidän keskustellessa, tämän voidaan olettaa osoittavan, että heidän välilleen oli syntynyt molemminpuolinen luottamus ja he kokivat ryhmän sisäisen ilmapiirin turvalliseksi (Ukkonen-Mikkola 2011: 141).

Opinnäytetyötä tehdessämme otimme huomioon sosiaalialan ammattieettiset ohjeet sekä olemme noudattaneet hyvää tieteellistä käytäntöä. Olemme toiminnallamme ja valinnoillamme pyrkineet suojaamaan jokaisen osallistujan yksityisyyttä varmistamalla yksilöiden tunnistamattomuuden kirjallisessa tuoksessa. Olemme kunnioittaneet toimintaan osallistuneiden itsemääräämisoikeutta sekä edistäneet oikeudenmukaisuutta ja yhdenvertaisuutta. Ennen opinnäytetyön toiminnallista osuutta haimme työllemme sekä varhaiskasvatusvirastolta että sosiaali- ja terveystieteiden tutkimusluvut. Tämän lisäksi olemme pyytäneet toimintaan osallistuneiden lasten vanhemmilta kirjalliset osallistumisluvat sekä kaikilta osallistujilta luvat toiminnan valokuvaamiselle. Olemme käsitelleet ja raportoineet keräämäämme palautetta totuudenmukaisesti, sitä vääristelemättä. (Talentia 2017: 12, 41; Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2013: 6–7.)

7 Pohdinta

Opinnäytetyön tarkoituksena oli edistää lasten ja ikäihmisten välistä ylisukupolvista vuorovaikutusta. Työssä hyödynnettiin taidelähtöistä toimintaa yhteistoiminnan pohjana ja vuorovaikutuksellisuuden tukena. Yhteistyökumppaneiltamme saadun palautteen ja omien havaintojemme perusteella voimme todeta onnistuneemme vastaamaan asettamaamme kehittämistehtävään. Ohjaamalla toiminnalla onnistuimme luomaan lasten ja ikäihmisten välille kohtaamisia, joiden myötä näiden kahden sukupolven välinen vuorovaikutus lisääntyi. Voimme todeta molempien ikäryhmien hyötynneen sukupolvia yhdistäneestä toiminnasta. Tulokset ovat samankaltaisia aikaisempien sukupol-

vitoiminnan hankkeiden kanssa, joita esittelimme luvussa 2. Sukupolvitoiminta – Ylisukupolvista vuorovaikutusta.

Lasten kohdalla toiminta tarjosi kokemuksen ikäihmisten kanssa toimimisesta. Koemme mahdollistaneemme lapsille uudenlaisen näkemyksen erilaisista ja eri ikäisistä ihmisistä sekä tuoneemme monipuolisempia vuorovaikutussuhteita lasten elämään. (Ruoppila – Kotilainen – Vasikkaniemi 1999: 345–346.) Ikäihmisille ohjaamamme toiminta toi sosiaalista vaihtelua ja iloa arkeen. Lisäksi se mahdollisti oman lapsuuden muistelun sekä elämäkokemusten jakamisen uudelle sukupolvelle. Tämän voidaan nähdä lisänneen ikäihmisten kokemaa elämän merkityksellisyyttä, mutta tätä on vaikea arvioida, sillä kyseessä on subjektiivinen, kokemuksellinen asia. (Hohenthal-Antin 2009: 102–103; Ruoppila – Kotilainen – Vasikkaniemi 1999: 348–349, 368–369.) Ohjaamassamme taidelähtöisessä toiminnassa toteutui elämyksellisyys sekä yhdessä koettu ilo. Koemme taidelähtöisen toiminnan yhdistäneen ikäryhmiä ja edistäneen sukupolvien välistä vuorovaikutusta. Luova tekeminen viritti lasten toiminnallisuuden ja innosti lapsia yhteiseen vuorovaikutukseen ja toimintaan. (Känkänen 2013: 74–75, 133–134, Stakes 2005: 23–24.)

Toiminnan oltua lyhytkestoista sen vaikutuksia lasten kokonaisvaltaiseen kehitykseen, yhteisöllisyyteen ja osallisuuteen sekä pitkäaikaisia vaikutuksia yksilöiden kokemaan hyvinvointiin on vaikea arvioida (Elämänkulku ja ikäpolvet 2014). Sukupolvitoiminnan mahdollistamia positiivisia vaikutuksia kuten lapsen sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä ikäihmisten mielialan kohentumista oli kuitenkin havaittavissa jo viiden tapaamisen mittaisessa tuokiokokonaisuudessa (Ruoppila – Kotilainen – Vasikkaniemi 1999: 345–346; Ukkonen-Mikkola 2011: 141). Opinnäytetyömme tuloksia pohtiessa esille nousee kysymys toiminnan vaikuttavuudesta – Mitä olisimme voineet saavuttaa pidempikestoisella toiminnalla?

Koemme, että ryhmän sisäiseen tutustumiseen sekä turvallisen ja rennon ilmapiirin luomiseen menee etenkin lasten kanssa toimiessa paljon aikaa. Tästä näkökulmasta ajatellen toiminnan pitkäkestoisuus on avainasemassa ylisukupolvisen vuorovaikutuksen edistämisessä. Tämän vuoksi koemme hyvin tärkeänä, että yhteistyökumppaneidemme välinen yhteistyö jatkuu tulevaisuudessa, jotta lasten ja ikäihmisten väliset kohtaamiset ja vuorovaikutussuhteet saavat jatkoa. Myös Pillemerin (2002) mukaan on ensiarvoisen tärkeää, että lasten ja ikäihmisten välisille kohtaamisille on varattu riittä-

västi aikaa, sillä hyvin harvakseltaan, esimerkiksi kerran vuodessa tapahtuvat kohtaamiset saattavat aiheuttaa lapsille jännityksen lisäksi jopa ahdistusta (Ukkonen-Mikkolan 2011: 38 mukaan). Pidempi kestoisella sukupolvitoiminnalla mahdollisestaan vuorovaikutussuhteiden syveneminen ja toiminnan vaikutusten voimistuminen.

Toimintakertojen määrän lisäksi pohdimme toiminnan sisällön kehittämistä. Koemme, että toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa voisi pyrkiä asiakkaita vielä osallistavampaan työotteeseen. Etenkin ikäihmisiltä voisi tiedustella heidän halukkuuttaan osallistua sisällön tuottamiseen esimerkiksi hyödyntäen heidän omia mielenkiinnonkohteita ja vahvuuksia. Tuokioita voisi toteuttaa myös päiväkodin ja päivätoiminnan omissa tiloissa, normaalin päivätoiminnan ohessa. Tällöin toiminnan sisällön ei tarvitse olla niin suunnitelmallista ja tavoitteellista kuin varsinaisissa ryhmätuokioissa. Vapaamuotoisempi kohtaaminen voi mahdollistaa luontevamman vuorovaikutustilanteen lasten ja ikäihmisten välillä, etenkin sen toteutuessa heidän omissa toimintaympäristöissään.

Sukupolvitoimintaa voi toteuttaa hyvin monella tapaa, monenlaisissa toimintaympäristöissä. Toiminnan sisältö on täysin sovellettavissa kyseisten asiakas- ja ikäryhmien tarpeiden, toiveiden ja mielenkiinnonkohteiden mukaan. Sukupolvitoiminnan sisällöllinen painotus voidaan määrittää järjestäjätahon asettamien tavoitteiden pohjalta. Taidelähtöinen toiminta on yksi monista tavoista lähteä järjestämään sukupolvitoimintaa.

Sukupolvitoiminnan sijoituessa varhaiskasvatuksen ja sosiaalialan palveluiden piiriin toiminnan haasteina voidaan nähdä yhteistyötahojen resurssien niukkuus niin taloudellisesti kuin henkilöstönkin osalta. Vähäisistä resursseista johtuen uusiin työmenetelmiin perehtyminen ja niiden toteuttaminen voi tuntua henkilöstöstä haastavalta. (Känkänen 2013: 29.) Toiminnan järjestäminen on usein henkilöstön oman aktiivisuuden varassa. Suunnittelu on hyvin tärkeä osa sukupolvitoiminnan järjestämistä. Se vaatii toiminnan ohjaajilta aikaa sekä osaamista molemmista ikäryhmistä, näiden yksilöllisistä tarpeista ja mielenkiinnonkohteista. (Ukkonen-Mikkola 2011: 41.) Haasteen sukupolvitoiminnalle asettaa myös toimintaa järjestävien yhteistyötahojen sijainti. Lyhyt välimatka tahojen välillä voi madaltaa kynnystä toiminnan järjestämiselle, ottaen huomioon asiakasryhmien siirtymisiin liittyvät haasteet sekä yhteistyötahojen omat aikataulut. (Känkänen 2013: 29.)

Sukupolvitoimintaa voidaan järjestää siis myös matalammalla kynnyksellä, jolloin toiminnassa painottuu eri sukupolvien kohtaamisten mahdollistaminen suunnitellun ryhmätoiminnan sijaan. Tällöin toteuttaminen ei vaadi niin suuria resursseja. Tästä esimerkkinä toimii samalla alueella sijaitsevien päiväkotien ja ikäihmisten palveluiden yhteistyö, joka toteutuu harvakseltaan tapahtuvien vierailujen muodossa esimerkiksi juhlapyhien aikaan. Monissa päiväkodeissa sukupolvitoimintaa on alettu toteuttamaan viettämällä Isovanhempien päivää, jolloin lasten isovanhemmat vierailevat päiväkoedeissa.

Varhaiskasvatuksessa eletään toimintakulttuurin muutoksen aikaa. Opetushallitus on laatinut uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Tämän valtakunnallisesti velvoittavan asiakirjan pohjalta laaditut kuntien paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat otetaan käyttöön elokuussa 2017. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 haastaa työntekijät uudistamaan varhaiskasvatuksen käytäntöjä ja pohtimaan käytettyjä työmenetelmiä painottaen toiminnan pedagogisuutta. Muutokset edellyttävät varhaiskasvatuksen henkilöstöltä valmiutta hyödyntää uusia toimintamenetelmiä, avarakatseisuutta sekä ammatillista refleksiivisyyttä. Uudessa varhaiskasvatussuunnitelmassa puhutaan laaja-alaisesta osaamisesta ja oppimisen osa-alueista orientaatioiden sijaan. Koemme, että sukupolvitoiminta vastaa hyvin uuden varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteisiin ja sisältöön. Sukupolvitoiminnalla voidaan kokonaisvaltaisesti tukea varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 21, 39.)

Myös ikäihmisille suunnatuilta palveluilta vaaditaan uudistumista. Eliniän piteneminen ja ikäihmisten määrän kasvu ovat yhteiskunnassamme uusia ilmiöitä, jotka vaikuttavat huoltosuhteen heikkenemiseen (Nurmi ym. 2014: 235). Palveluntarjoajat joutuvat uudenlaisen paineen alaiseksi yhteiskunnan ikärakenteen muuttuessa, suurten ikäluokkien jäädessä eläkkeelle ja siirtyessä erilaisten palveluiden piiriin. Johdannossa toimme esille Leena Kurjen (2007) ajatuksia ikäihmisten voimavarojen, elämäkokemuksen ja toimijuuden yhteiskunnallisesta hyödyntämisestä sekä heidän osallistamisestaan palveluiden kehittämiseen (Kurki 2007: 19–22). Sukupolvitoiminta voidaan nähdä yhtenä työmenetelmänä, jolla tuodaan merkityksellisyyttä ja vaihtelua ikäihmisten palveluihin. Sillä voidaan myös tukea ikääntyneiden vireyden, toimintakyvyn ja elämässä kiinnipysymisen tunteen säilymistä sekä edistää yksilön elinikäistä oppimista. (Julkunen 2008: 27; Suomi – Hakonen 2008: 9).

Sukupolvitoimintaa voidaan soveltaa ja toteuttaa sosiaalialalla eri ikäryhmille suunnatuissa palveluissa, niin lapsiperheille kuin nuorille suunnatuissa palveluissa sekä aikuissosiaali- ja vanhustyössä. Eri toimintasektoreita yhdistävä moniammatillinen yhteistyö tulisi nähdä arvokkaana ja työtä rikastuttavana mahdollisuutena. Sen kautta mahdollistuu oman yksikön toimintakulttuurin uudenlainen tarkastelu, muutostarpeiden tunnistaminen ja työn kehittäminen. (Hiltunen 2009: 29.)

Opinnäytetyömme tavoitteena oli myös tuottaa tietoa sukupolvitoiminnan merkityksestä ja hyödyistä niin yksilölle kuin yhteisöllekin. Toivomme, että tuottamaamme tietoa sekä toteuttamaamme toimintaa hyödynnettäisiin soveltamalla etenkin sosiaalialan palveluissa ja varhaiskasvatuksessa. Koemme sukupolvien välisen vuorovaikutuksen olevan yhteiskunnallinen rikkaus ja voimavara. Se toimii kulttuuriperinnön ja elämäkokemusten välittäjänä sekä arjen elämyksien, ilon ja sukupolvien välisten kohtaamisten luoja-

Lähteet

- Alanen, Leena 2001. Lapsuus yhteiskunnallisena ilmiönä. Teoksessa Sankari, Anne – Jyrkämä, Jyrki (toim.): Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa. Tampere: Vastapaino. 161–186.
- Antikainen, Ari – Rinne, Risto – Koski, Leena 2009. Kasvatussosiologia. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Eloranta, Tuija – Punkanen, Tiina 2008. Vireään vanhuuteen. Helsinki: Otava.
- Elämänkulku ja ikäpolvet 2014. Vanhustyönkeskusliitto. Verkkosivusto <<http://www.ikapolvet.fi/>> Luettu 5.1.2017.
- Hakonen, Sinikka 2008. Ikääntyvien voimavarat. Teoksessa Suomi, Asta – Hakonen, Sinikka (toim.): Kuluerästä voimavaraksi. Sosiokulttuurinen puheenvuoro ikääntymiskysymyksiin. Jyväskylä: PS-kustannus. 121–152.
- Hiltunen, Mirja 2009. Yhteisöllinen taidekasvatus. Performatiivisesti pohjoisen sosiokulttuurisissa ympäristöissä. Akateeminen väitöskirja. Taidekasvatus. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Hohenthal-Antin, Leonin 2006. Kutkuttavaa taidetta. Taidetoiminta seniori- ja vanhustyössä. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Hohenthal-Antin, Leonie 2009. Muistot näkyviksi. Muistelutyön menetelmiä ja merkityksiä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hovila, Elina 2004. Ikääntyminen ja luovuus. Teoksessa: Pitkälä, Kaisu – Routasalo, Pirkko – Blomqvist, Lisbeth (toim.): Ikääntyneiden yksinäisyys. Taide- ja virikeryhmät psykososiaalisena kuntoutuksena. Helsinki: Vanhustyön keskusliitto. 43–54.
- Härkönen, Ulla – Karhu, Raisa – Konkka, Jyrki – Mikkola, Tuula – Roivas, Marianne 2011. Hyvinvointi ja toimintakyky -yksikön opinnäytetyöohje. Helsinki: Metropolia.
- Ikonen, Merja 2006. Lasten vuorovaikutus ja leikki yhteisöllisyyden rakentajana. Teoksessa Karila, Kirsti – Alasuutari, Maarit – Hännikäinen, Maritta – Nummenmaa, Anna Raija – Rasku-Puttonen, Helena (toim.): Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino 2006. 149–165.
- Julkunen, Raija 2008. Ikä ideana ja tutkimuskohteena. Teoksessa Suomi, Asta – Hakonen, Sinikka (toim.): Kuluerästä voimavaraksi. Sosiokulttuurinen puheenvuoro ikääntymiskysymyksiin. Jyväskylä: PS- Kustannus. 15–32.
- Juurakko, Anu – Rippstein, Katja – Väätäinen, Eila-Mari – Viinikka, Anne – Ylikojola, Liisa – Ylönen, Arja-Liisa 2007. Sukupolvet lapsuuden tukena. Opas Kylämummi ja -vaari- toiminnan käynnistämiseen. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto.
- Karppinen, Seija 2009. Kädentaidot ja käsityökasvatus. Teoksessa Ruokonen, Inkeri – Rusanen, Sinikka – Välimäki, Anna-Leena 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy. 56–65.

Kauppila, Reijo A. 2005. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot. Vuorovaikutusopas opettajille ja opiskelijoille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Korhonen, Merja 2006. Sukupolven merkitys vuorovaikutussuhteissa. Teoksessa Karila, Kirsti – Alasuutari, Maarit – Hännikäinen, Maritta – Nummenmaa, Anna Raija – Rasku-Puttonen, Helena (toim.): Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 51–69.

Kurki Leena, 2007. Innostava vanhuus: sosiokulttuurinen innostaminen vanhempien aikuisten parissa. Helsinki: Finnlectura.

Känkänen, Päivi 2013. Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa – kohti tilaa ja kokemuksia. Tutkimus 109. Helsinki: Helsingin yliopisto & THL. Löydettävissä myös verkkodokumenttina osoitteessa:

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104494/URN_ISBN_978-952-245-911-4.pdf?sequence=1>.

Känkänen, Päivi – Rainio, Anna Pauliina 2010. Suojassa, mutta näkyvässä – taidelähtöinen toiminta osallisuuden rakentajana lastensuojelussa. Nuorisotutkimus-lehti 4. 4–20.

Liikanen, Hanna-Liisa 2004a. Taide- ja kulttuuritoiminnan vaikutus hyvinvointiin. Teoksessa: Pitkälä, Kaisu – Routasalo, Pirkko – Blomqvist, Lisbeth (toim.): Ikääntyneiden yksinäisyys. Taide- ja virikeryhmät psykososiaalisena kuntoutuksena. Helsinki: Vanhustyön keskusliitto. 11–22.

Liikanen, Hanna-Liisa 2004b. Taide kuntoutumista edistävän hoitotyön ulottuvuutena. Teoksessa: Heimonen, Sirkkaliisa – Voutilainen, Päivi (toim.): Dementoituvan ihmisen kuntoutuksen opas. Helsinki: Tammi. 63–73.

Nurmi, Jari-Erik – Ahonen, Timo – Lyytinen, Heikki – Lyytinen, Paula – Pulkkinen, Lea – Ruoppila, Isto 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS- kustannus.

Ruokonen, Inkeri – Rusanen, Sinikka – Välimäki, Anna-Leena 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Opas 3. Helsinki: THL.

Ruoppila, Isto – Kotilainen, Ritva – Vasikkaniemi, Tuija 1999. Lasten ja ikäihmisten vuorovaikutuksen vaikutukset 4–6 -vuotiaiden ikäasenteisiin ja kehitykseen sekä ikäihmisten kokemaan toimintakykyyn. Teoksessa Ruoppila, Isto – Hujala, Eeva – Karila, Kirsti – Kinos, Jarmo – Niiranen, Pirkko – Ojala, Mikko (toim.): Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmät. Jyväskylä: ATENA KUSTANNUS. 343–384.

Rusanen, Sinikka 2009. Lapsen kuvista kulttuurin kuviin. Teoksessa Ruokonen, Inkeri – Rusanen, Sinikka – Välimäki, Anna-Leena 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy. 48–54.

Saarenheimo, Marja – Pietilä, Minna – Tiihonen, Arto – Pohjolainen, Pertti – Maunonaho, Sonja – Raitakari, Sari – Aarninsalo, Lyydia 2013. Neljän polven treffit. Ikäpolvi-toiminnan opas. Helsinki. Löydettävissä myös verkkodokumenttina <http://www.ikapolvet.fi/images/stories/neljan_polven_treffit_webres.pdf>

Semi, Taina 2004. Kokonaisvaltainen kuntoutus – ennen kaikkia innostusta! Teoksessa: Heimonen, Sirkkaliisa – Voutilainen, Päivi (toim.): Dementoituvan ihmisen kuntoutuksen opas. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 108–124.

Suomi, Asta – Hakonen, Sinikka 2008. Kohti voimavaroista lähtevää ikäkulttuuria. Teoksessa Suomi, Asta – Hakonen, Sinikka (toim.): Kulueraistä voimavaraksi. Sosiokulttuurinen puheenvuoro ikääntymiskysymyksiin. Jyväskylä: PS- Kustannus. 9–11.

Stakes 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Oppaita 56. Helsinki: Stakes.

Talentia 2017. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Helsinki: Talentia ry.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2013. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkaus-epäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta.

Ukkonen-Mikkola, Tuulikki 2011. Sukupolvien kohtaamisia lasten ja vanhusten yhteisessä palvelukeskuksessa. Akateeminen väitöskirja. Varhaiskasvatus. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Varhaiskasvatuslaki 1973/36. Annettu Helsingissä 19.1.1973. Löydettävissä myös verkkodokumenttina <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>.>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Tampere: Opetushallitus.

Vilén, Marika – Leppämäki, Päivi – Ekström, Leena 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Vilén, Marika – Vihunen, Riitta – Vartiainen, Jari – Sivén, Tuula – Neuvonen, Sohvi – Kurvinen, Auli 2013. Lapsuus: erityinen elämänvaihe. Helsinki: Sanoma Pro



Tiedote lasten vanhemmille

Hyvät lapsen vanhemmat!

Olemme kaksi sosiaalialan opiskelijaa (sosionomi) Metropolian ammattikorkeakoulusta. Toteutamme tällä hetkellä opinnäytetyötämme, jonka aiheena on sukupolvitoiminta: lasten ja ikäihmisten vuorovaikutuksen lisääminen luovin menetelmin. Sukupolvien väliset kohtaamiset rikastuttavat lapsen elämää ja tukevat vuorovaikutustaitojen kehittymistä. Ikäihmisille tuokiot tarjoavat virikkeitä ja iloista yhdessäoloa.

Teemme opinnäytetyömme yhteistyössä ***** päiväkodin *****-ryhmän sekä ***** palvelukeskuksen päivätoiminnan kanssa. Päivätoiminnan asiakkaat ovat kotonaan asuvia n. 80-90 -vuotiaita ikäihmisiä, joilla on jonkin asteinen muistisairaus.

Tarkoituksenamme on ohjata viisi toimintatuokiota päivätoiminnan tiloissa. Ryhmä koostuisi n. seitsemästä lapsesta ja seitsemästä ikäihmisestä. Toimimme itse ryhmän ohjaajina, mutta mukana on myös lapsiryhmän oma aikuinen sekä päivätoiminnan työntekijä. Tuokiot sisältävät erilaista luovaa toimintaa ja mukavaa yhdessäoloa. Laulamme, leikimme ja taiteilemme yhdessä!

Toimintatuokiot ajoittuisivat marras-joulukuulle ja tapaamisia olisi kerran viikossa. Ennen toiminnan alkua tutustumme lapsiryhmään ja kyselemme heidän ajatuksiaan ja toiveitaan liittyen tuleviin tuokioihin. Tarkoituksenamme on toiminnan jälkeen pitää lapsille pienimuotoinen juttutuokio, jossa käymme läpi lasten kokemuksia yhteisistä tuokioista.

Opinnäytetyömme julkaistaan keväällä 2017 Theseus -verkkosivustolla sekä koulumme kirjastossa. Emme käytä työssämme lasten tai ikäihmisten nimiä. Valokuvaamme vanhempien suostumuksella tuokioiden tuotoksia ja toimintaa niin ettei osallistujien kasvoja näy kuvissa. Toimintaan osallistuminen ei kuitenkaan edellytä valokuvauslupaa.

Jos Teillä on lisäkysymyksiä työhöemme tai toimintatuokioihin liittyen, voi meihin olla suoraan yhteydessä puhelimitse tai sähköpostitse:

Taru Sjöberg puh. *** *****

Minja Paldanius puh. *** *****

Ystävällisin terveisin,

Taru & Minja ☺

--- ✂ -----

Lapseni _____

saa osallistua tuokioihin _____ ei saa osallistua tuokioihin _____

Lastani saa valokuvata ja kuvia saa käyttää opinnäytetyössä _____

Lastani ei saa valokuvata, eikä kuvia käyttää opinnäytetyössä _____

Päiväys, allekirjoitus ja nimenselvennys



Tiedote ikäihmisille

Hei!

Olemme kaksi sosiaalian opiskelijaa (sosionomi) Metropolian ammattikorkeakoulusta. Toteutamme tällä hetkellä opinnäytetyötämme, jonka aiheena on sukupolvitoiminta: lasten ja ikäihmisten vuorovaikutuksen lisääminen luovin menetelmin. Päivätoiminnan asiakkaille tuokiot tarjoavat virikkeitä ja iloista yhdessäoloa. Sukupolvien väliset kohtaamiset rikastuttavat lapsen elämää ja tukevat vuorovaikutustaitojen kehittymistä.

Teemme opinnäytetyömme yhteistyössä ***** päiväkodin *****-ryhmän sekä ***** palvelukeskuksen päivätoiminnan kanssa. Lapsiryhmä koostuu 5-vuotiaista lapsista.

Tarkoituksenamme on ohjata viisi toimintatuokiota päivätoiminnan tiloissa. Ryhmä koostuisi n. seitsemästä lapsesta ja seitsemästä päivätoiminnan asiakkaasta. Toimimme itse ryhmän ohjaajina, mutta mukana on myös lapsiryhmän oma aikuinen sekä päivätoiminnan työntekijä. Tuokiot sisältävät erilaista luovaa toimintaa ja mukavaa yhdessäoloa. Laulamme, leikimme ja taiteilemme yhdessä!

Toimintatuokiot ajoittuisivat marras-joulukuulle ja tapaamisia olisi kerran viikossa. Ennen toiminnan alkua tutustumme toimintaan osallistuvaan ryhmään ja kyselemme heidän ajatuksiaan ja toiveitaan liittyen tuleviin tuokioihin. Tarkoituksenamme on toiminnan jälkeen pitää osallistujille pienimuotoinen juttutuokio, jossa käymme läpi heidän kokemuksia yhteisistä tuokioista.

Opinnäytetyömme julkaistaan keväällä 2017 Theseus -verkkosivustolla sekä koulumme kirjastossa. Emme käytä työssämme päivätoiminnan asiakkaiden tai lasten nimiä. Valokuvaamme tuokioiden tuotoksia ja toimintaa osallistujien suostumuksella. Kuvissa ei näy osallistujien kasvoja. Toimintaan osallistuminen ei kuitenkaan edellytä valokuvauslupaa.

Jos Teillä on lisäkysymyksiä työhömmme tai toimintatuokioihin liittyen, voi meihin olla suoraan yhteydessä puhelimitse tai sähköpostitse:

Taru Sjöberg puh. *** *****

Minja Paldanius puh. *** *****

Ystävällisin terveisin,
Taru & Minja ☺

Palautekysely työntekijöille

Hei!

Haluaisimme saada teiltä palautetta Liina-kerhon toiminnasta. Tämä kysely toimii apunamme opinnäytetyömme kirjoittamisprosessissa sekä tuo arvokasta tietoa ohjatun toiminnan arviointiin. Toivomme saavamme vastauksenne 9.12 mennessä. Voitte käyttää kyselyä myös havainnoinnin tukena toimintatuokioita seuratessanne.

Suuri kiitos vastauksistanne!

Ystävällisin terveisin,

Taru ja Minja ☺

Sukupolvitoiminta:

Mitä merkitystä sukupolvitoiminnalla on mielestäsi lapsille?

Mitä merkitystä sukupolvitoiminnalla on mielestäsi ikäihmisille?

Liina-kerhon toiminta:

Miten toimintatuokiot mielestäsi sujuivat? Alleviivaa mielestäsi sopivin vaihtoehto.

erittäin hyvin

hyvin

kohtalaisesti

huonosti

Perustelut:

Koetko vuorovaikutuksen muuttuneen toiminnan aikana? Miten?

Tukiko suunniteltu toiminta mielestäsi vuorovaikutuksen lisääntymistä? Miten?

Herättikö Liina-kerho ajatuksia ja puhetta toimintakertojen ulkopuolella?

Antoivatko lasten vanhemmat/ikäihmisten omaiset palautetta? Minkälaisista?

Yhteistyö ja tulevaisuus:

Näetkö, että yhteistyö päivätoiminnan ja päiväkodin välillä jatkuu? Millaisena?

Olisitko itse halukas jatkamaan toimintaa?

Kehittämisideoita jatkoa ajatellen (esim. mahdollisuudet / haasteet / yhteistyössä huomioitavaa)?

Muita huomioita:
